

KUTNOHORSKO 22

VLASTIVĚDNÝ SBORNÍK

NÁPISY NA TZV. KALVÁRII NA KAŇKU U KUTNÉ HORY

Přibližně 2,5 km ssv. od centra Kutné Hory na vyšším z vrcholů Kaňkovských vrchů se nachází tzv. Kalvárie.¹ Nechal ji zbudovat počátkem 19. století hrabě Jan Rudolf Chotek, majitel novodvorského panství, na památku husitů házených do kutnohorských dolů a především na památku svého domnělého předka kouřimského faráře Chotka. Jedná se o architektonickou kulisu v dóském slohu, představenou před mohylou, na jejímž vrcholu přístupným schodištěm se nachází kamenný sloup vrcholící železným křížem. Součástí památníku jsou nápisy, které byly během jeho dvousetleté existence několikrát změněny.

Historie památníku

Kaňkovské vrchy, na nichž Kalvárie stojí, byly v majetku sedleckého kláštera. Hrabě Jan Rudolf Chotek, který prováděl v souvislosti se stavbou zámku Kačina rozsáhlé krajinářské úpravy,² si je roku 1798 pronajal a nechal osázet lesem.³ Po roce 1840 je hrabě Jindřich Chotek přikoupil k novodvorskému panství (*Ledr 1884*, 160). V roce 1885 je zakoupilo město Kutná Hora,⁴ v jehož majetku jsou dodnes.

Památník vznikl na základě plánu vypracovaného J. P. Joendlem roku 1812.⁵ Po přípravných pracech byl na jaře roku 1814 postaven.⁶ Stal se oblíbeným

¹ Z uměleckohistorického hlediska se nejedná o kalvárii, protože tou je *znázornění ukřižovaného Krista s Bolestnou P. Marií a sv. Janem, často také s Maří Magdalénou, někdy také s dvojicí ukřižovaných lotrů po obou stranách Kristova kříže a s dalšími postavami (Blažíček a Kropáček 1991, 94).*

² K tomuto tématu existuje dnes již řada prací.

³ *Kopec Kaňk byl haldami pokryt a poskytoval nepříjemný pohled. I umínil si hrabě k okrase krajiny vrch ten zalesnit. Smlouvou ze dne 29. května 1798. mezi opatem kláštera Oseckého Moricem Elblem, jakožto administrátorem kláštera Sedleckého, a hr. Janem Rudolfem přešel Kaňk ve výměře 15 jiter 862 čtv. sahů polí a 17 jiter 1362 čtv. sahů pastvin za roční nájemné 142 zl. 45¼ kr. v emfyteutický nájem od panství Sedleckého. Obapolně stanoveno, že hr. Jan Rudolf právo má stráž proti Malínu a Hlízovu stromy posázeti, kteréž r. 1838. k společnému užití obou stran se vykáčí. ... Všecky pozemky ty byly borovicemi a smrky posázeny. (Ledr 1884, 160)*

⁴ Dle nápisu na sloupu na vrcholu památníku k tomu došlo 5. listopadu 1885. Zavadil (1912, 182) uvádí pravděpodobně nesprávný rok 1881, který po něm opakuje řada dalších prací.

⁵ Johann Philipp Joendl (1782-1870) roku 1807 dokončil studia na pražské polytechnice a krátce poté začal pracovat mj. pro Chotky, pro které projektoval téměř dvě desetiletí. Především se podílel na stavbě zámku Kačina (Vlček 2004, 288). Signovaný a datovaný plán památníku Kalvárie se dochoval dodnes a je uložen v Ústavu dějin umění AV ČR v Praze (Záhorka 2011, 530).

⁶ *Pan hrabě Jan Rudolf Chotek dal ten čas na vrchu Špitcenberku, na jednom schválně navezeném, 8 sahů zvýšeném náhrobku - k památce onoho Jana Chotka děkana*

Kalvárie na západním vrcholu Kaňku u Kutné Hory, pohled od jihovýchodu
(foto 11/2013).

výletním místem, jak svědčí jeho nejstarší vyobrazení, akvarel namalovaný J. E. Vocelem v polovině 19. století. Konala se tu i politická shromáždění, „tábory lidu“. O tom z 5. července 1868 píše ve svém životopise Veselský (2009, 52-53). K nejslavnějšímu, který je připomenut i nápisem na sloupu na Kalvárii, došlo roku 1884.

Rostoucí sebevědomí českého národa se v druhé polovině 19. století projevilo i snahou o odstranění původních německých nápisů na památníku a jejich nahrazení nápisy českými. Žádost, přednesenou roku 1884 a spojenou se slibem, že se tak stane na vlastní náklady vlastenců, hrabě Chotek odsouhlasil.⁷ O rok později přešel památník do majetku města, takže změně stála v cestě jen finanční stránka věci. Ta ale asi byla rozhodující, protože jak Řehák roku 1879, tak Ledr roku 1884 a Veselský roku 1887 uvádějí německou verzi nápisů. Zároveň Řehák i Veselský konstatují, že památník je ve velmi špatném stavu. Veselský doufá, že o nápravu se postará bývalý majitel hrabě Chotek. Až Zavádil roku 1912 píše, že Kalvárie je již opravena a německé nápisy odstraněny.⁸

kouřimského který roku 1419 i s jeho kaplany pro sektu husitskou na couku grejfském u Hory Kutné do jedné šachty vhozen byl - nákladný kamenný pyramid s železným křížem a německýma nápisy na mramoru, postaviti. (Hejzelná 2006, 98) Text je uveden v rámci měsíce května.

⁷ Na „Kalvárii“. - Kutnohorské listy 4(64), 15.8.1884.

⁸ Do r. 1881 byly Vrchy Kaňkovské majetkem hraběte Rudolfa Chotka. V týž rok odprodal je městu Hoře Kutné a památka na Kalvárii byla restaurována a německý nápis českým

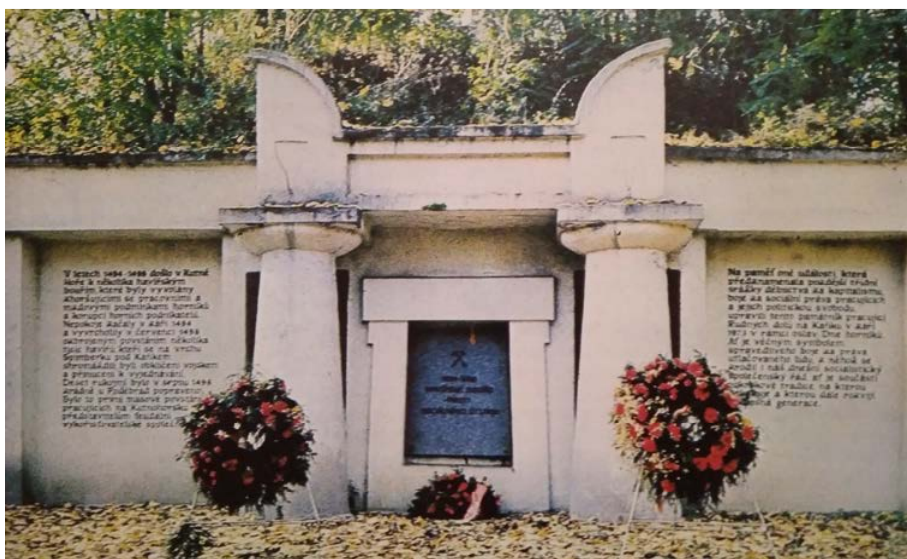
Kalvárie na západním vrcholu Kaňku u Kutné Hory, pohled od jihu (foto 11/2013). Svah vpravo pod kamenou zdí je pozůstatek po nízkých kamenných zdech (lavicích?), které vymezovaly kruhový prostor před průčelím. V pozadí vpravo je stožár vysílače narušující prostředí památníku.

K další autoru známé opravě došlo až roku 1973. Při té příležitosti byl změněn smysl památníku. Nové nápisy od té doby místo nábožensky motivovaného násilí na počátku husitského hnutí připomínaly o tři čtvrtě století mladší havířské bouře. Z havířů vraždících husity se staly oběti sociálního útlaku.

Památník havířských bouří pak stál a pomalu chátral až do počátku současného století. Roku 2010 byl (nákladem 600 tisíc korun) opraven a taky mu byl navrácen původní smysl. Od té doby jsou na něm umístěny jak původní nápisy, tak jejich překlad do češtiny. Ale zůstala zde i připomínka jeho dočasného „zasvěcení“ havířským bouřím na konci 15. století.

Z dalších událostí, které se dotkly památníku, je možné jmenovat vybudování nádrže na labskou vodu pro potřeby Rudných dolů v 50. letech 20. století v jeho bezprostřední blízkosti (Vrátný 1998, 42), zřízení stožáru s výstražnými světly přímo vedle kamenného sloupu na vrcholu mohyly (odstraněn byl snad až při

nahrazen těmito slovy: Na památku božích bojovníků 1419-1421. (Zavadil 1912, 182) - Místo roku 1881 má být rok 1885.

Kalvárie na Kaňku po její změně na památník havířských bouří, stav před rokem 1985 (*Oraský 1985, 32*).

opravě roku 2010, jeho betonový podstavec zůstal na místě a byl upraven na lavičku) a zničení železného kříže na vrcholu sloupu někdy v druhé polovině 20. století před rokem 1983.⁹ Počátkem 90. let 20. století poblíž památníku vyrostl stožár vysílače.

Vývoj nápisů

Průčelí památníku je dvěma představenými sloupy rozděleno na tři části. Původní nápisy byly umístěny ve všech třech částech průčelí a to údajně na mramorových deskách (*Hejzelná 2006, 98; Veselský 1887, 194*). Zatímco pro jejich umístění v krajních polích průčelí je dostatek prostoru a nápisy jsou zde, v ploše průčelí, umístěny i dnes, není zcela jasné, kde byla umístěna deska s nápisem ve středním poli. Tento nápis je přitom nejrozsáhlejší, takže by se dalo předpokládat, že to nejspíš nebylo ani na přední straně překladu (architrávu) ležícího na sloupech, ani pod ním nad portálem, kde není dost místa. Největší prostor poskytuje zadržka portálu, jenže zde, aspoň podle Vocelova akvarelu, byly falešné dveře. Pokud ale přihlídneme ke pírové estetice, pak nejpravděpodobnější je umístění všech nápisů na přední straně architrávu resp. přilehlém vlysu, jak ostatně naznačuje i Vocelova malba. Umístění ve výklencích průčelí není příliš pravděpodobné.

⁹ Viz: <https://pamatkovykatalog.cz/mohyla-zv-kalvarie-s-pamatnikem-zavrazdenych-kalisniku-a-sloupem-s-krizem-2157381>

Znění původních nápisů v době, kdy je ještě bylo možné spatřit, uvádí Řehák (1879, 192), Ledr (1884, 161) a Veselský (1887, 197). Ledr s Veselským uvádějí i informace o konkrétním umístění nápisů a jejich překlad do češtiny. Pokud jde o znění nápisů v levém a pravém poli průčelí, tak se všichni tři autoři shodují. Nápis uprostřed je u Řeháka mírně odlišný - uvádí mj. navíc jméno děkana (Johann Chotek) a jiná, jednodušší, je formulace letopočtu. Nakolik lze tyto rozdíly zdůvodnit poškozením nápisů a s tím spojeným obtížným čtením a která verze se více blíží té původní už dnes nelze rozhodnout. Veselský pravděpodobně převzal znění nápisů od Ledra, od kterého se liší pouze jejich poněkud lepším překladem do češtiny. Zavadil (1912, 182), který také mohl vidět původní nápisy, pravděpodobně do své práce převzal údaje od Řeháka, neboť kromě stejného znění textu podobně jako Řehák neuvádí překlad do češtiny a informace o umístění nápisů. Lze tedy říci, že text původních nápisů se dochoval ve dvou mírně se lišících verzích, publikovaných Řehákem a Ledrem.

Uprostřed památníku se nacházel dle Řeháka nápis:

Dem Andenken des Kaurzimer Stadtdechants Johann Chotek
und bei 700 hier ruhenden Schlachtopfern der Religionswuth
und des Bürgerkrieges 1419-1421 geweiht.

Ledrem publikovaná verze zní:

Dem Andenken des Kaurzimer Stadtdechants
und den sieben Hundert Schlachtopfern der Religionswuth
und des Bürgerkrieges der Jahre 1419. bis 1421. geweiht.

V levé části byl nápis:

Aechter Christen - und Bürgersinn
sichern Staaten - und Menschenglück.

V pravé části byl nápis:

Durch Aufruhr und Partheyhass
bluteten hier Katholiken und Kelchner.

Při opravě na konci 19. století byly německé nápisy zrušeny (pokud k tomu nedošlo již dříve) a nahrazeny jediným dvojrádkovým nápisem umístěným na přední straně architrávu:¹⁰

NA PAMÁTKU
BOŽÍCH BOJOVNÍKŮ 1419-1421

Při opravě roku 1973 byly nápisy umístěny přímo do výklenků v levé a pravé

¹⁰ Citováno dle Zavadila (1912, 182). Na špatně čitelné kresbě A. Levého z konce 19. století, která byla k dispozici pouze jako miniatura v publikaci Dudáka (2004, 386) se zdá, že první řádek nápisu zněl: PAMÁTCE.

části průčelí na nažloutlé obdélné plochy z (umělého?) pískovce. Jak už bylo uvedeno, při této příležitosti byl změněn smysl památníku, nápisy jsou věnovány havířským bouřím na konci 15. století.

Nápis na levé straně:

V letech 1494-1496 došlo v Kutné Hoře k několika havířským bouřím, které byly vyvolány zhoršujícími se pracovními a mzdovými podmínkami horníků a korupcí horních podnikatelů. Nepokoje začaly v září 1494 a vyvrcholily v červenci 1496 ozbrojeným povstáním několika tisíc havířů, kteří se na vrchu Špimberku pod Kaňkem shromáždili, byli obklíčeni vojskem a přinuceni k vyjednávání. Deset rukojmí bylo v srpnu 1496 zrádně u Poděbrad popraveno. Bylo to první masové povstání pracujících na Kutnohorsku proti představitelům feudální vykořisťovatelské společnosti.

Nápis na pravé straně:

Na paměť oné události která předznamenala pozdější třídní srážky dělnictva za kapitalismu, boje za sociální práva pracujících a jejich politickou svobodu, upravili tento památník pracující Rudných dolů na Kaňku v září 1973 v rámci oslav Dne horníků. Ať je věčným symbolem spravedlivého boje za práva utlačovaného lidu, z něhož se zrodil i náš dnešní socialistický společenský řád, ať je součástí pokrokové tradice, na kterou navazuje a kterou dále rozvíjí současná generace.

Portál v prostředním poli, upravený jako vstup do mohyly,¹¹ byl snad až při této opravě změněn na výklenek vložením nízké zadržky do jeho dolní části. Do výklenku byla umístěna žulová deska, která je zde dodnes. Na její leštěné přední ploše je pod zkríženými hornickými kladívkami nápis:

1494-1496
HAVÍŘSKÉ BOUŘE
PROTI
SOCIÁLNÍMU ÚTLAKU

Nápisy umístěné na památníku roku 2010 vycházejí z verze původních nápisů publikované Zavadilem, překlad do češtiny byl nově vytvořen. Všechny

¹¹ Řehák (1879, 192) snad jako první uvádí, že v mohyle se skrývá vstup do šachty. Po něm to opakoval Zavadil (2012, 182). Toto neprokázané a nepřilíhající pravděpodobné tvrzení se ujalo a od té doby je neustále opakováno. Že byl portál vždy zazděný dokazuje původní Joendlův plán průčelí. Podle Záhoroky (2011, 530) se nejedná o vstup do šachty, ale o *iluzivní vstup do "temnoty" hrobu*. Obdobně by mohl být prostor před průčelím, vymezený obloukovitými kamennými zdmi, chápán jako jakési území nikoho, kde se svět živých dotýká světa mrtvých.

tři německé nápisy jsou dnes umístěny v pravém výklenku průčelí a jejich překlad do češtiny v levém výklenku.

Dnešní nápis na levé straně:

NA PAMÁTKU KOUŘIMSKÉHO MĚSTSKÉHO DĚKANA
JANA CHOTKA A NA PAMÁTKU 700 ZDE ODPOČÍVAJÍCÍCH
KRVAVÝCH OBĚTÍ NÁBOŽENSKÉ ZUŘIVOSTI A OBĚTÍ OBČANSKÉ VÁLKY
1419-1421
PRO VZPOURU A STRANICKOU NENÁVIST KRVÁCELI ZDE
KATOLÍCI I KALIŠNÍCI.
PRAVÉ KŘESŤANSTVÍ A OBČANSTVÍ
JSOU ZÁKLADEM STÁTU A LIDSKÉHO ŠTĚSTÍ

(Obnoveno na náklady Města Kutná Hora
za přispění Ministerstva kultury ČR
v letech 2010 - 2011)

Dnešní nápis na pravé straně:

DEM ANDENKEN DES KAURZIMER STADTDECHANTS
JOHANN CHOTEK U. BEI 700 HIER RUHENDEN
SCHLACHTOPFERN DER RELIGIONSWUTH UND DES BÜRGERKRIEGS
1419-1421
GEWEIHT.
DURCH AUFRUHR UND PARTHEYHASS
BLUTETEN HIER KATHOLIKEN UND KELCHNER.
AECHTER CHRISTEN UND BÜRGERSSINN
SICHERT STAATEN UND MENSCHENGLÜCK.

(Původní text zřizovatele památníku
hraběte J.R. Chotka z roku 1814)

Jednotlivé původní nápisy nejsou nijak graficky odlišeny, splývají do jednoho textu, což působí poněkud rušivě. Nepříliš dobře působí i jejich umístění na plastových deskách krytých plexisklem, které záhy po umístění popraskalo v důsledku nevhodného uchycení.

V prostředním poli průčelí památníku byla při opravě roku 2010 ponechána žulová deska z opravy roku 1973 s nápisem připomínajícím havířské bouře.

Nápisy ale nejsou jen na průčelí památníku, další se nacházejí na sloupu na jeho vrcholu. Na severní straně je do něj vsazena pamětní deska s nápisem:

Město Hora Kutná
ukoupila vrchy
Kaňkovské
dne 5. listopadu 1885
od vysokorodého pana
Rudolfa hraběte z Chotků

Kalvárie na Kaňku, sloup na vrcholu mohyly, pamětní desky na jižní a severní straně sloupu (foto 11/2013). Poslední řádek textu severní desky je poškozen jak povětrností, tak neodbornou opravou.

Poslední řádek byl špatně čitelný a po poslední opravě je zcela nečitelný. Deska je přibližně v polovině výšky sloupu, má vystupující rámeček a její povrch leží v úrovni povrchu sloupu. Vyrobená je snad z hořického pískovce. Pod tímto nápisem je přímo do kamene sloupu vytesán černou barvou obtažený nápis:

**TÁBOR LIDU
1884.**

Na jižní straně je obdobná pamětní deska s nápisem:

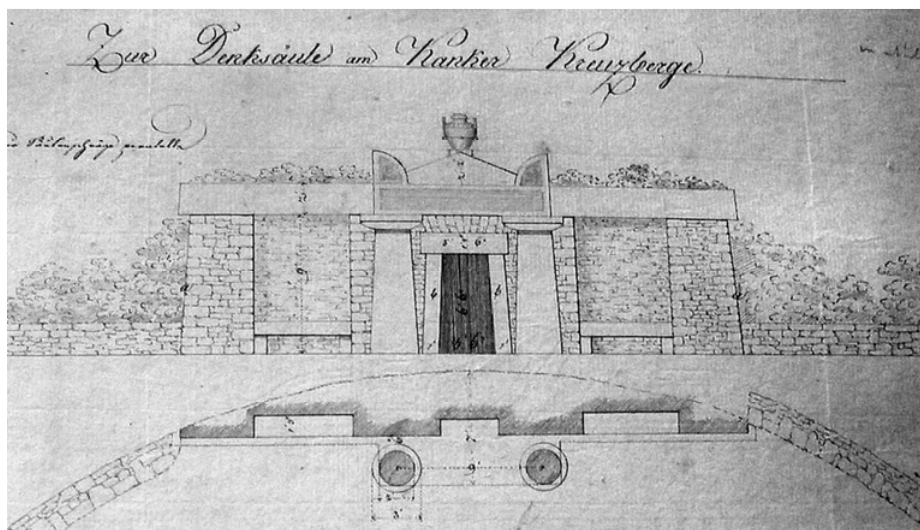
Kdož jste Boží Bojovníci
a zákona jeho
proste od Boha pomoci
a doufejte v Něho
a s Ním konečně
vždycky zvítězíte!

Rámeček desky je v úrovni povrchu sloupu, nápisové pole je vpadlé - pod úrovní povrchu sloupu. Pod touto deskou je přímo do povrchu sloupu vytesán černou barvou obtažený nápis:

**PAMÁTCE
BOŽÍCH BOJOVNÍKŮ
- 1421 -**

Vzhled Kalvárie v různých obdobích

Na Joendlově plánu je zakresleno pouze průčelí památníku. Z plánu je zřejmé, že počítá s mohylou, na jejímž úpatí stavba stojí. Jak měl původně vypadat vrchol mohyly, není v plánu uvedeno, dá se ale předpokládat, že už od

Plán průčelí památníku Kalvárie na vrcholu kopce Kaňka, vypracovaný J. P. Jöndlem roku 1812 (*Záhorka 2011*, 535).

začátku zde měla být vyhlídková plošina a snad i sloup s křížem, tak jak je to zobrazeno na Vocelevě akvarelu.

Dochovaná podoba průčelí se velmi dobře shoduje s plánem a to i pokud se týká rozměrů stavby i jejích jednotlivých částí, ale vyskytuje se i řada odlišností. Především průčelí je na plánu navrženo z režného zdiva (s výjimkou vlysu, architrávu a sloupů). Nad středním polem průčelí je nízký jehlan (jehož vrchol je ve stejné výšce jako vrchol akroterií) vrcholící kamennou (?) empírovou vázou. Ve výklencích jsou umístěny (kamenné?) lavičky. Zazdívka z roku 1973v dolní části portálu samozřejmě chybí. Na přední ploše architrávu je pravděpodobně obdélné vpadlé pole zasahující i pod akroterie a obdobná čtvrtkruhová vpadlá pole jsou i na akroteriích. Po stranách průčelí jsou 70 cm vysoké a 70 cm široké zdi z režného kamenného zdiva postavené do oblouku o průměru přibližně 30 metrů. Kružnice, charakterizující oblouk zdí, tvoří u zdi vlevo její zadní stranu, přičemž přední strana zdi se zaobleným rohem stáčí k průčelí, u zdi vpravo tvoří kružnice její přední stranu, která mírně ustupující za roh průčelí (což odpovídá pozdějším vyobrazením). Snad se jedná o dvě varianty návrhu, protože takto nesymetrické provedení zdí není v empíru pravděpodobné.

Nejstarším vyobrazením Kalvárie na Kaňku je pravděpodobně akvarel vytvořený J. E. Vocelem v polovině 19. století (České muzeum stříbra, č. VU/1450-M). Je na něm celá Kalvárie, včetně na ní stojícího bílého sloupu s nečleněným povrchem (omítnutého?), vrcholícího železným křížem. Sloup je obklopen vyhlídkovou plošinou s bílým (dřevěným?) zábradlím pravděpodobně umístěným na kamenné podezdívce. Okolo roste les, který snad ještě neznemožňuje výhled.

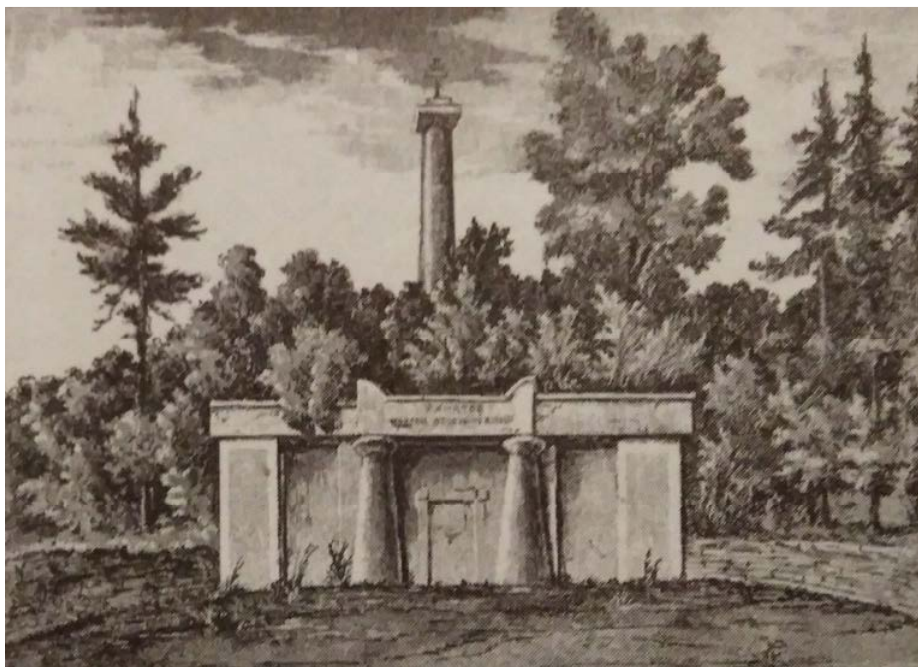

Nejstarší vyobrazení Kalvárie na vrcholu kopce Kaňk. J. E. Vocel, akvarel, snad před polovinou 19. století (České muzeum stříbra, č. VU/1450-M).

Průčelí památníku je omítnuté, kamenná váza dosud stojí na nízkém jehlanu. Obdélné tmavší plochy, které pravděpodobně nesly nápisy, jsou i na vlysu po bocích architrávu, plocha na architrávu nezasahuje pod akroterie. Horní okraj vlysu, akroterií i architrávu je lemován římsami opatřenými na horní straně ozubením. V portálu jsou umístěny dvojkřídlé dřevěné dveře, ve výklencích jsou lavičky. Kamenné zdi z režného zdiva po stranách průčelí jsou zde zobrazeny jako lavice rámuující kruhový prostor před průčelím. Celek, zobrazený mírně převýšeně, působí dojmem, že stavba je ve velmi dobrém stavu, snad až příliš ideálním.

Dalším vyobrazením Kalvárie je kresba Antonína Levého z konce 19. století. Památník je zde zobrazen po opravě, která mj. nahradila německé nápisy jedním českým textem. Kresba není proporčně zcela přesná, je zobrazena poněkud převýšeně. Dórské sloupy jsou bez krycích desek. Základní změnou je chybějící jehlan s vázou nad středním polem a chybějící lavičky ve výklencích. Vlys i architráv jsou bez vpadlých polí a římsy jsou bez ozubení. Kamenné obloukovité zdi po stranách průčelí stále ještě existují.

Další obrazová dokumentace je až z konce 20. století a snad odpovídá stavu

Antonín Levý: Kalvárie na Kaňku na konci 19. století (Dudák 2004, 386).

po opravě roku 1973 (v mezidobí byl pravděpodobně památník pouze několikrát natřen). Největší změnu představují rozsáhlé nápisy umístěné na k tomu účelu upravených plochách ve výklencích. Nápisy jsou provedeny černou barvou na nažloutlém podkladu. Portál se zadržím dolní části změnil na rám niky, ve které je umístěna žulová deska s dalším nápisem. Pod akroterii jsou na architrávu vpadlá pole snad růžové barvy tvarem připomínající kalichy bez podstavce, mezi nimi je obdélné bílé vpadlé pole bez nápisu. Celek je natřen bílou barvou, pouze na stěně u nároží a za sloupy jsou plochy s šedomodrým nátěrem na omítce s drsným povrchem, lemované bílým hladkým páskem. Po obloukovitých kamenných zdech, vymezujících prostor před průčelím, už není téměř ani stopy. Na vrcholu mohyly stojí kovový stožár a kamennému sloupu chybí železný kříž. Povrch mohyly je porostlý vzrostlými náletovými dřevinami.

Oprava v roce 2010 v podstatě navázala na poslední dochovaný stav. Ve střední části se nezměnilo vůbec nic, ve výklencích byly změněny nápisy, tentokrát umístěné na bílých plastových deskách přikrytých čirým plexisklem. Celek byl natřen okrovým nátěrem s tmavším tónem na plochách s omítkou s drsným povrchem u nároží a za sloupy. Kovový stožár z mohyly zmizel spolu s dřevinami a na kamenném sloupu je už zase železný kříž, který je poměrně volnou napodobeninou původního.

V současnosti mohyla opět zarůstá křovinami a náletovými dřevinami.

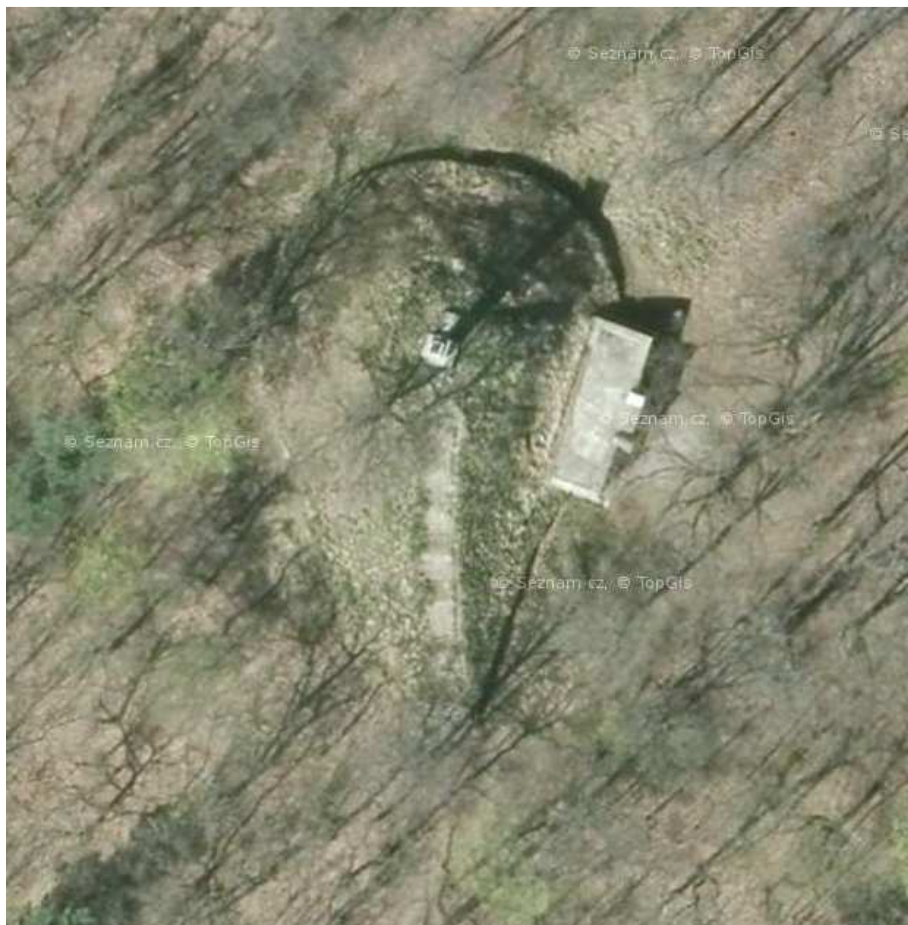
Kalvárie na Kaňku (foto 12/1996). Stav památníku před poslední opravou. Kamenný sloup je bez železného vrcholového kříže, vedle něj stojí kovový stožár s výstražným světlem. Stožár byl sice při opravě odstraněn, ale do jisté míry jej pocitově nahrazuje nevhodně umístěný stožár vysílače stojící mimo záběr vpravo.

Popis památníku

Kalvárie na Kaňku sestává ze tří vzájemně propojených částí - mohyly, kamenného sloupu s křížem na jejím vrcholu a průčelí s terasou na její východní straně, ke kterým ještě můžeme přidat vodorovné prostranství před průčelím.

Mohyla má rozměry přibližně 25 x 40 m a výšku 7 m.¹² Její obvod je zpevněn přibližně 1 m vysokou zdí z lomového kamene kladeného na sucho. Západní a severní svah mohyly je velmi strmý. Na jižním táhlém svahu je schodiště o 40 stupních zpřístupňující vrchol mohyly. Na východní straně je terasa o rozmě-

¹² Délka a šířka mohyly byly zjištěny pomocí příslušných nástrojů na mapy.cz. Kde to bylo možné, byly rozměry změřeny pomocí laserového dálkoměru s integrovaným sklonoměrem Leica Disto™ X310. Dále byly použity skládací a svinovací metr a kovové pásmo. Rozměry říms a jejich přesah podobně jako přesah vlysu a rozměry některých dalších prvků se mohou lišit na různých místech stavby a to i o desítky procent.

Letecký pohled na areál Kalvárie na Kaňku (2015 - mapy.cz)

rech 11,3 x 5 m umístěná nad průčelím, přistavěným k patě mohyly. Schodiště je rozděleno sedmi krátkými odpočívadly na osm úseků obsahujících směrem nahoru 7, 7, 7, 5, 4, 4, 4 a 2 schody. Schody jsou vyzděny z větších neopracovaných nepravidelných kamenů.

Kamenný dórský sloup na vrcholu mohyly má čtvercový podstavec o výšce nad terénem 43 cm a šířce 188 cm, složený ze dvou stejných kamenných kvádrů. Na něm stojí kuželový nahoru se zužující dřek sloupu, který je vysoký 510 cm, má dolní průměr 125 cm, horní průměr 75 cm a je sestavený z 8 kamenných bubnů. Sloup je zakončen hlavicí o průměru 145 cm a tloušťce 20 cm, na které je čtvercová krycí deska široká 150 cm a vysoká 15 cm. Na té je podstavec kříže o výšce 35 cm a šířce 75 cm. Vlastní kříž je vysoký 210 cm. Výška sloupu bez

Kalvárie na Kaňku, pohled na mohylu se sloupem od severovýchodu
(foto 4/2014).

kříže je přibližně 620 cm, s křížem 830 cm.¹³ Vyroben je z kutnohorského pískovce („mušláku“), jednotlivé části jsou spojeny maltou obsahující strusku.

Na severní a jižní straně jsou do sloupu vloženy pamětní desky vyrobené z hořického (?) pískovce. Jejich dolní okraj je přesně v poloviční výšce válcovité části sloupu a jejich výška je 57 cm a šířka 50 cm. Obě desky mají podobnou velikost a stejným způsobem profilovaný okraj o šířce 5 cm, ale liší tím, že severní deska má v úrovni povrchu text (tzn. že rám vystupuje z povrchu sloupu), zatímco jižní deska vnější okraj rámu. Desky se od sebe liší i charakterem písma.

Průčelí, orientované vjv. směrem, je vystavěno v dórském slohu. Tvoří je zeď procleněná na stranách hlubokými výklenky a uprostřed dalším výklenkem, upraveným jako portál, jehož dolní část byla snad při opravě v roce 1973 zazděna. Na zdi je vysoký vlys s jednoduchou římsou. Po stranách jsou před průčelím představeny mohutné dórské sloupy nesoucí architráv s akroteriiemi na nárožích. Architráv s akroteriiemi mají společnou jednoduchou římsu.

Průčelí je v dolní části široké 1090 cm a vysoké přibližně 320 cm (zeď s vlysem, bez akroterií). Zeď u nároží je široká 134 cm, následuje 40 cm hluboký a 188 cm široký výklenek sahající od terénu až po vlys. Střední část zdi je široká 435 cm, následuje další výklenek a zeď u dalšího nároží. Ve výklencích jsou 42 cm pod vlysem a asi 2,5 cm před stěnou umístěny čtvercové desky o rozměru 150 x 150 cm nesoucí nápisy. Na zdi u nároží jsou 90 cm široké plochy omítky s drsným povrchem, lemované na bočních a horní straně 22 cm širokým hladkým páskem.

¹³ Zavdil (1912, 182) udává výšku sloupu 7 metrů, přičemž není zcela jasné, jestli je do toho započítán i kříž. Od něj tento údaj přebírají pozdější autoři.

Do střední části zdi je vezděn kamenný portál s mírně šikmými stojkami o šířce 31 cm s uchy v horní části (které stojku rozšiřují na 36 cm) a mohutným překladem o délce 174 cm a výšce 39 cm, jehož horní hrana leží 45 cm pod architrávem. Stojky předstupují o 5 cm před zeď, překlad o 8 cm. Portál byl od počátku zazděn, zazdívka ustupuje o 34 cm za přední stranu stojek. Portál byl dodatečně zazděn i dole do úrovně stojek, čímž vznikl výklenek o výšce 134 cm, šířce nahoře 92,5 cm a dole 100 cm. Do výklenku je vezděna žulová deska o výšce 115 cm a šířce 90 cm nahoře a 98 cm dole, předstupující o 9 cm před zadní stěnu výklenku. Horní hrana desky je 8 cm pod překladem.

Vlys ležící na stěně je 75 cm vysoký, z toho 8 cm tvoří jednoduchá římsa. Vlys předstupuje o 13 cm před stěnu a římsa o dalších 6 cm před vlys.

Po stranách portálu jsou před zdí dva dórské sloupy s dřívky vysokými 225 cm o průměru 103 cm dole a 75 cm nahoře nesoucí 16 cm vysokou hlavici o průměru 110 cm a na ní ležící čvercovou krycí desku o výšce 15 cm a šířce 116 cm. Deska se zadní plochou dotýká stěny, hlavice je od stěny vzdálena 3 cm, horní část dřívku sloupů 20 cm a dolní 7 cm. Krycí desky sloupů jsou od sebe vzdáleny 168 cm.

Na krycích deskách sloupů leží architráv o šířce 346 cm a výšce 62 cm na nároží plynule přecházející ve čtvrtkruhové akroterie. Jeho čelní plocha o 74 cm předstupuje před vlys. Šířka akroterií je 66 cm, výška nad římsou vlysu 103 cm a hloubka 101 cm (i s římsami 106 cm), Architráv ustupuje o 27 cm od bočních i předních stran krycích desek sloupů. Architráv i akroterie mají společnou 8 cm vysokou a o 6 cm předstupující římsu, která obíhá i boční a zadní horní hranu akroterií. Uprostřed architrávu je vpadlé obdélné pole o šířce 191 cm, výšce 35 cm a hloubce 8 cm umístěné 14 cm pod římsou. Kalichovité vpadlé pole na koncích architrávu má výšku 44 cm, šířku 29 cm a hloubku 2 cm. Je umístěno 15 cm od bočního a 18 cm od dolního okraje architrávu.

Boční stěny průčelí mají přibližně tvar trojúhelníka o výšce 230 cm a šířce 303 cm. Zhruba uprostřed dolního šikmého okraje je 55 cm vysoký svislý stupeň (kamenná zeď obíhající mohyly), jehož horní hrana je 180 cm od svislého 75 cm od vodorovného okraje zdi. Stěny jsou nečleněné, pouze jejich svislé a vodorovné okraje jsou rámovány 22 cm širokým hladkým páskem. Zbytek plochy kryje hrubá omítka. Na zdi leží vysoký vlys opatřený jednoduchou římsou stejných rozměrů, jako na přední straně průčelí. V jeho zadní části je ústí plastové trubky o průměru 10 cm. Podél dolního šikmého okraje jsou před stěnou položeny 50 cm široké betonové desky usnadňující odvod srážkové vody.

Terasa má šířku 11,33 m a hloubku 4,3 m (resp. 5,0 m při měření od hrany architrávu), v čemž je zahrnuta i šířka 66 cm širokého a 7 cm hlubokého odvodňovacího žlabu umístěného na rozhraní terasy a mohyly. Žlab sestává z betonových čtvrtkruhových profilů s oblým vnitřním a trojbokým vnějším povrchem. Nad vlysem je stříška vysoká 10 cm, jejíž část skloněná směrem k průčelí má šířku 50 cm a je tvořena kamennými deskami. Směrem dovnitř skloněná část má šířku 14 cm a je z betonu. Obdobná stříška je i nad architrávem, její vnitřní část je ale široká přibližně 70 cm.

Kalvárie na Kaňku, severní boční stěna průčelí památníku s navazujícím úsekem kamenné zdi obíhající mohyly (foto 4/2014). Svah v popředí je pozůstatkem po obloukovitých kamenných zdech rámuujících prostor před průčelím.

Prostranství před památníkem bylo pravděpodobně zamýšleno jako kruhová horizontální plocha o průměru přibližně 30 metrů, částečně (?) ohraničená obloukovitými kamennými zdmi (viz Joendlův plán a Vocelova malba). Z těchto zdí se dochovaly jen nepatrné náznaky - jazykovité terénní nerovnosti postupně klesající od kamenné zdi v blízkosti památníku severovýchodním a jihovýchodním směrem. Dnes je prostranství zarostlé vzrostlými stromy, což mu sice dodává jistou intimitu až ponuřost, ale odporuje jeho historickému charakteru.

Závěr

Uvedený popis památníku nelze v žádném případě považovat ani za dostatečný natož vyčerpávající zvláště pokud jde o jeho proměny v čase a dochovanou ikonografii. Vlastně zde nejsou uvedeny žádné informace o něm od počátku až do 70. let 20. století. Je potěšitelné, že se dočkal zásadní opravy a úpravy bezprostředního okolí v předvečer svých dvoustých narozenin, i když toto výročí nakonec nebylo nijak připomenuto, natož oslaveno.

M. Bartoš

Kalvárie na Kaňku, terasa nad průčelím památníku (foto 4/2014).

Literatura:

- Blažiček O. J., Kropáček J. (1991):** *Slovník pojmů z dějin umění. Názvosloví a tvarosloví architektury, sochařství, malby a užitého umění.* - Praha.
- Dudák V. (2004):** *Kutnohorský poutník aneb Kutnou Horou ze všech stran.* - Praha/Kutná Hora.
- Hejzelna J. (2006):** *Památky královského horního městys Kaňku.* - Kuttna, Kutná Hora.
- Ledr J. (1884):** *Děje panství a města Nových Dvorů.* - Kutná Hora.
- Oraský F. a kol. (1985):** *Tisíc let kutnohorského dolování a mincování.* - Rudné doly Kutná Hora.
- Řehák, J. J. (1879):** *Kutná Hora a její okolí.* - Kutná Hora.
- Veselský P. M. (1887):** *Průvodce po kr. horním městě Hoře Kutné a nejbližším okolí.* - Kutná Hora.
- Veselský P. M. (2009):** *Já Petr Miloslav Veselský - Kutnohorsko - vlastivědný sborník 12/09, 36-56.*
- Vlček P., ed. (2004):** *Encyklopedie architektů, stavitelů, zedníků a kameníků v Čechách.* - Academia, Praha.
- Vrátný F. B. (1998):** *Sláva i zánik kutnohorského dolování.* - Kuttna, Kutná Hora.
- Záhorka J. (2011):** *Hrobka hrabat Chotků v Nových Dvorech u Kutné Hory.* - Epigraphica & sepulcralia 3, 525-548.
- Zavdil A. J. (1912):** *Kutnohorsko slovem i obrazem. Díl II, část I.* - Kutná Hora.

Kutnohorský graduál, titulní list, cca 1490.

IDENTIFIKACE KOSTELŮ NA TITULNÍM LISTU KUTNOHORSKÉHO GRADUÁLU

Titulní list Kutnohorského graduálu, nyní uloženého v Rakouské národní knihovně ve Vídni, je nejen krásným výtvarným dílem, ale také dokumentem seznamujícím s technikou používanou k získávání stříbrné rudy koncem 15. století.¹ Tato technika a způsob dolování jsou zobrazeny velmi přesně,² autor je zjevně maloval na základě osobní zkušenosti a předlohy pravděpodobně vznikaly přímo na místě. Celý list je rozdělen do tří horizontálních pásů. Dolní zobrazuje práci v podzemí, prostřední práci na povrchu a horní zachycuje prodej vytěžené rudy. Tento prodej probíhá v prostorné místnosti s velkými okny, kterými lze vidět okolní krajinu. Té dominují tři kostelní stavby, v každém okně jedna.

Detailní zpracování výjevů spojených se získáváním stříbrné rudy a obdobně detailní a neschematické zobrazení kostelů i dalších staveb a krajiny za okny vzbuzuje domněnku, že malba zachycuje zcela konkrétní objekty, že zde tedy máme zachycenu podobu konkrétních kutnohorských kostelů krátce před rokem 1500.

Snad první s touto myšlenkou přišla E. Matějková (2010), která se kromě kostelů snažila identifikovat i další zachycené stavby aspoň pokud jde o jejich funkci. Bez podrobnější argumentace uvádí, že *Ve výhledu levého okenního segmentu je zobrazen kostel sv. Václava, ohrazený zdí s brankou, ve volné hornické krajině s rozptýlenými objekty. V popředí je kavna, kam se ukládala vytěžená ruda, připravená k úpravě, obytná stavení a branka. Střední výjev dokumentuje kostel sv. Petra a Pavla na vyvýšenině jako stavbu s obdélnou lodí se sedlovou střechou, polygonálním závěrem a kruhovou věží nad středem osy lodi. V areálu kostela vidíme obytnou stavbu a na úpatí vyvýšeniny drobnou věžovou tvrz. Krajina je výrazně členěna mohutnými odvaly. ... V pravém výhledu titulního listu zobrazil Matouš Iluminátor kostel Nejsv. Trojice. Dvoulodní kostel sv. Václava (a Michaela) stával v bývalé vsi Pněvice v jižní části Roveňského pásma nedaleko dnešní železniční zastávky Kutná Hora - předměstí. Kostel sv. Petra a Pavla stával*

¹ Z tohoto hlediska je doplňkem titulního listu graduálu jiné výtvarné dílo, tzv. Kutnohorská iluminace (uložená v GASKU v Kutné Hoře), která kromě dolování, úpravy a prodeje rudy zobrazuje i její hutnění a provoz v mincovně. Obě iluminace spolu těsně souvisí, při jejich tvorbě byly použity stejné šablony postav, je tedy pravděpodobné, že obě vznikly v dílně mistra Matouše iluminátora kolem roku 1490 (*Studničková a Purš 2010*). Třetí výtvarné dílo tohoto typu je v Kutnohorském antifonáři z roku 1471, vytvořeném iluminátorem Valentinem Nohem a nyní se nacházejícím v Národní knihovně ČR.

² Autenticita zobrazených výjevů byla nedávno potvrzena nálezem dřevěného radiálního ventilátoru v dole na Bylance (dendrochronologicky datovaného do roku 1521), stejného, jaký je zobrazen u levého okraje výjevu. Již dříve byly nalezeny necičky, hašple (důlní vrátky), žebříky různých konstrukcí, torzo koše pro dopravu rudy a další objekty, které lze najít na výjevu.

v severní části Roveňského pásma nad Novými mlýny.³ Za císaře Josefa II. byly oba kostely zrušeny, roku 1787 byly v dražbě prodány a následně ještě před rokem 1800 zbořeny a na jejich místě vzniklo pole (*Leminger 1931*). Kostel Nejsvětější Trojice stojí dodnes jižně od centra města.

Podle Matějkové měl kostel sv. Václava, zobrazený podle jejího názoru v levém okně iluminace, chórovou věž, což je možné odmítnout. Severovýchodně od kostela byly haldy Roveňského pásma, které jej částečně zakrývaly, jak je to vidět na Čáslavského vedutě z roku 1674.⁴ Na iluminaci je tedy zobrazen od jihovýchodu, chórovou věž by pak mohl mít jen za předpokladu, že by byl orientován k západu, což není pravděpodobné. Rovněž předpoklad panského obydlí spojeného s kostelem a až později přebudovaného na druhou loď (resp. kapli) s vlastním zasvěcením sv. Michaelovi asi nebude správný.

Kostel sv. Petra a Pavla, který má být podle Matějkové zobrazen ve středním okně, měl poněkud jiné okolí. Vlevo od něj nebo za ním by měla být Kralická halda a dále planina Rovin a k jeho severnímu průčelí by měla z údolí Vrchlice stoupat cesta.

Identifikace kostela v pravém okně s kostelem Nejsvětější Trojice by snad byla možná, ale není jasné, co by mohlo být tou stavbou s věží v pozadí, nic takového v tomto směru nestálo. Tvrzení, že tento kostel měl pravoúhlý chór, není příliš podložené. Čáslavského veduta ukazuje spíše chór polygonální.

Druhý, kdo se pokusil identifikovat jednotlivé stavby, byl V. Štefan (2013). Pokud jde o nesakrální objekty, v podstatě souhlasil s Matějkovou. Pro určení sakrálních objektů použil složitý postup, kde porovnával konfiguraci terénu, snažil se určit, odkud byl kostel pozorován, snažil se pochopit změny v krajině, pracoval s historickými mapami atd., čili rozhodující pro něj byly topografické indicie. Bohužel ale při tom, snad částečně z ideologických důvodů, odmítal dobové zásady uplatňované při stavbách sakrálních objektů (orientaci k východu) nebo informace podávané katolickými kněžími Kořínkem (1675) a Nechvílem (1885) s tím, že *nebyly ničím věrohodně dokumentovány*. Ignoruje i údaje publikované Lemingerem (1931). Sám přitom často vyslovuje předpoklady, které nejsou ničím věrohodně podloženy. Předem z úvah vyloučil kostel sv. Vavřince v Kaňku s tím, že byl v dolíku, obklopen haldami - tak tomu ale kolem roku 1500 pravděpodobně ještě nebylo. Trochu zvláště působí i tvrzení, že

³ Často bývá umístěován na místo dnešní kapličky sv. Petra a Pavla na Rovinách, která je ale vzdálena přibližně 200 metrů od Roveňského pásma a byla postavena už roku 1634, tedy více než jedno a půl století před zánikem kostela (*Kegler 2009, 144*).

⁴ Tato veduta, publikovaná v Kořínkem (1675) je mírně upravenou kopií Willenbergovy veduty Kutné Hory z roku 1602. U kostela na vedutě Matějková předpokládá postranní věž, tento omyl ale vznikl tím, že použila kopii Čáslavského veduty z (pravděpodobně) 19. století (viz obálky časopisu *Krásné město* z let 1969-1971), kde chybí silueta kostelní střechy a věž tak splývá s dvěma chalupami s prkennými štíty stojícími mezi ním a vedutistou.

kostel sv. Václava zakreslil do mapy z roku 1796 její autor jen z požadavku úcty k funkci horního hofmistra Václava Mitise. Rovněž se zde opakuje omyl kladoucí kostel sv. Petra a Pavla do místa dnešní kapličky na Rovinách.

Štefan (2013) pokládá stavbu v levém okně za kostel sv. Petra a Pavla na Rovinách, zobrazený zřejmě při pohledu z věže kostela na Náměti, stavbu v prostředním okně za kostel Nejsvětější Trojice, zobrazený z ochozu chrámu sv. Barbory, a stavbu v pravém okně za kostel P. Marie v Gruntě zobrazený z vinic nad kostelem.

Předpoklad, že v levém okně je kostel sv. Petra a Pavla, lze odmítnout. Na rozdíl od kostela sv. Václava nikdy není uváděn ani zobrazen jako dvoulodní. Druhá loď by navíc musela být ještě před rokem 1600 zbořena, protože není zachycena na Čáslavského vedutě, která je do značné míry kopií Willenbergovy veduty z roku 1602.

Krajina v prostředním okně by mohla odpovídat okolí kostela Nejsvětější Trojice, jeho zobrazená podoba je ale zcela jiná, než je ta dnešní. Kostel byl ale v letech 1488 až 1504 přestavován (Dačický 1878, 47, 55, 328).⁵ Je možné, že jeho původní podoba byla přestavbou výrazně změněna a že iluminace vznikla ještě před touto změnou.

V pravém okně zcela jistě není kostel v Gruntě, musel by mít orientaci k západu, což je vyloučeno. Gotická stavba tohoto kostela byla roku 1816 zbořena a na jejím místě byla roku 1817 postavena novostavba, dosahující jen asi třetiny velikosti stavby původní (Hejzelná 2006, 100-101). Zachována zůstala pouze věž, která ale byla snížena a zastřešena stanovou střechou. Novostavba stála u východní strany věže a měla po severním boku sakristii. V koutě mezi

Čáslavského veduta Kutné Hory (1674; resp. upravená kopie Willenbergovy veduty z roku 1602), výřez. 1. Kostel ss. Michala a Václava (v Pněvicích), 2. Huti šmelcovní (v údolí Vrchlice pod kostelem Nejsv. Trojice), 3. Kostel s. Petra a Pavla, 4. Kostel s. Trojice. V pozadí pravděpodobně vrch Vysoká, v popředí Kralická halda. Celý výjev je pozorován přibližně z místa, kde dnes stojí kaplička sv. Petra a Pavla.

⁵ Dačický uvádí založení stavby (nikoli přestavbu) k roku 1488 (resp. ještě k roku 1490 a snad i 1492) a k roku 1504 uvádí svěcení oltáře.

sakristií a věží se dochovalo původní gotické točité schodiště zpřístupňující patra věže (*Mádl 1897*, 11). V Českém muzeu stříbra v Kutné Hoře je uložena kresba zachycující podobu takto upraveného kostela - točité schodiště je tu připojeno ke zbytku západní stěny lodi, která sahá vysoko nad novostavbu. To jednoznačně dokazuje východní orientaci původního kostela. Na počátku 20. století bylo vše zbořeno a nahrazeno rozsáhlou neorománskou novostavbou.

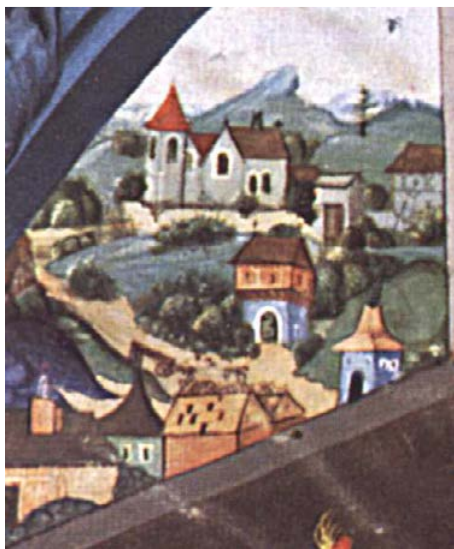
Následující představa o kostelech, zobrazených na titulním listu Kutnohorského graduálu, vychází z těch samých indicií jako předchozí dvě, žádné nové údaje nejsou k dispozici. Její spolehlivost proto bude obdobná.

Na základě dále uvedených úvah předpokládáme, že v levém okně je kostel sv. Václava (a Michaela) v Pněvicích, pozorovaný od kostela Nejsvětější Trojice, v prostředním okně snad kostel Nejsvětější Trojice, pozorovaný od horního konce dnešní ulice Zelená hora, a v pravém okně kostel sv. Petra a Pavla (s kostelem sv. Václava v pozadí), pozorovaný z věže kostela P. Marie na Náměti.

V **levém okně** vidíme dvoulodní kostel s věží, zobrazený od jihozápadu. Každá loď má svou samostatnou střechu, což může navozovat dojem, že jedna z lodí je dodatečnou přístavbou nebo velkou boční kaplí, což podporuje i nestejná výše střech. V jižní stěně bližší lodi jsou dvě okna, v západní jedno velké, sahající nad úroveň střešní římsy, což by mohlo naznačovat zaklenutí přilehlé části kostela. Nad střechou vykukuje snad sanktusová vížka příslušející spíše k vzdálenější lodi. Věž je v horní části otevřena na dvou viditelných stranách většími okny. Římsa věže je zhruba v úrovni střešního hřebene přilehlé lodi, v jejímž západním štítě je náznak okénka. Před kostelem je ohradní zeď hřbitova s brankou, do areálu zřejmě patří i hrázděná patrová budova na pravém okraji výřezu (fara?). Před tímto areálem je víceméně rovná plocha, která by mohla být historicky doloženým rybníčkem. Od kostela kolem této plochy se stáčí cesta klesající vpravo do údolí vyplněného různorodými objekty. Pokud by na výjevu byl kostel sv. Václava, pak kopce v pozadí by mohly být spíše Železné hory než haldy Roveňského pásma, které už jsou mimo záběr vlevo.

Přesná poloha kostela sv. Václava není známa a stejně tak je tomu s jeho podobou. Pravděpodobně ležel někde nad železniční zastávkou Kutná Hora - předměstí poblíž ohybu cesty vedoucí z Dolního Žižkova k ČKD nad zamokřenou plochou v poli, což by mohl být pozůstatek historicky doloženého rybníčku. Během husitských válek přestal být farním, ujala se jej obec mincířů a pregéřů a změnila jej na kostel pohřební, do kterého docházel kněz z města. Byl tedy obklopen hřbitovem a stála u něj fara a kostnice. Roku 1531 se mluví již o městišti, na kterém kdysi stál farhof. Poblíž byl rybníček, který byl spolu s městištěm téhož roku pronajat (*Leminger 1931*, 84). Na starých mapách je kostel zobrazen jako dvoulodní s východní až jihovýchodní orientací (*Šimůnek a kol. 2010*, mapy 15 a 17; *Štefan 2013*).

Jediné doložené a bohužel značně schematické zobrazení kostela je na levém okraji Časlavského veduty (1674) při pohledu od severu resp. severovýchodu.

Titulní list Kutnohorského graduálu,
krajina za levým oknem,
kostel sv. Václava.

Titulní list Kutnohorského graduálu,
krajina za pravým oknem,
kostel sv. Petra a Pavla (?).

Stavba je částečně skryta za terénní hranou resp. haldami Roveňského pásma a také za dvěma staveními se sedlovými střechami a prkennými štíty. Nad stavení vystupuje pouze hřeben kostelní střechy, který má dvě výškové úrovně, a věž opatřená na viditelné severní straně v horní části větším oknem a stanovou střechou. Na vrcholu věže a východní části hřebene střechy je kříž. Případný presbytář je již mimo okraj veduty. Hlavní rozdíl mezi schematickým zobrazením na rytině a kostelem v graduálu je výška věže, na rytině výrazně převyšující střechy - v úrovni hřebene střechy je parapet okna věže. Zato dvě výškové úrovně střešního hřebene na rytině korespondují s nestejnou výškou střešních obou lodí v graduálu.

V **pravém okně** vidíme severní resp. severovýchodní stranu kostela sestávajícího ze západní věže, lodi se třemi okny a dlouhým polygonálním (?) presbyteriem se třemi okny v severní stěně. Věž, loď i presbyterium mají dřevěná nebo hrázděná (?) patra (podsebití?). Nad presbyteriem se tyčí východní štít lodi opatřený třemi pyramidálně uspořádanými okénky. Výrazný sanktusník je umístěn přibližně ve třetině hřebene střechy lodi blíže k východnímu štítu. Pokud to lze posoudit, tak loď (ani presbyterium?) nemá opěráky. V areálu, ohrazeném (hřbitovní?) zdí s brankou, je ještě drobnější stavba se dvěma okny, rovněž opatřená dřevěným vysazeným patrem. Od branky vychází dvě cesty. Obě snad klesají někam do údolí, jedna severovýchodním a druhá severozápadním směrem. V pravém dolním rohu výjevu jsou dvě snad zděné budovy

v areálu ohrazeném zdí s brankou. V pozadí je již zmíněný objekt zobrazený podobným způsobem, jako kostel sv. Václava na Časlavského vedutě.

Zobrazená stavba by mohla být kostelem Nejsvětější Trojice, pozorovaným z ochozu chrámu sv. Barbory, nebo kostelem sv. Petra a Pavla, pozorovaným z věže kostela P. Marie na Náměti nebo kostela sv. Jakuba.

Kostel Nejsvětější Trojice je orientován k východu. Chrám sv. Barbory je od něj ssv. směrem, což odpovídá zobrazení stavby v graduálu.⁶ Časlavského veduta se s graduálem shoduje pokud jde o existenci dřevěných pater na věži, lodi a presbyteriu a také v umístění sanktusníku na střeše lodi. Výraznějším rozdílem jsou pouze dvě okna lodi a mezi nimi opěrák, zde je ale chyba pravděpodobně na straně Časlavského.

Od kostela vede dnes a zřejmě i v té době vedla zhruba směrem k chrámu sv. Barbory cesta do údolí Bylanky, východním směrem cesta do údolí Vrchlice a vpravo od kostela byla (a stále je) halda dolu Hutrejtěře (v graduálu už mimo záběr). Potíž je se stavbami v popředí. Musely by stát až v údolí Bylanky, jinak by zakrývaly kostel nebo nebyly tak hluboko pod ním. Z výstavnějších staveb by mohlo jít o mlýn Práčovnu, ten by ale od chrámu sv. Barbory nebyl vidět. Häringův mlýn by zase měl ležet vlevo od kostela. Další možností je, že kostel byl malován z jiného stanoviště, např. z místa poblíž Vyšatova lomu u horního konce ulice Zelená hora.

Něco podobného lze říci i o kostelu sv. Petra a Pavla. Ten měl snad podobnou orientaci, jako kostel P. Marie na Náměti, tj. přibližně severovýchodní (*Šimůnek a kol. 2010*, mapa 15). Z věže kostela P. Marie na Náměti by jej proto bylo možné vidět podobně, jako v graduálu.⁷ Na Časlavského vedutě je zobrazen jako stavba se západní věží krytou stanovou střechou a s polygonálním presbyteriem. Věž výrazně převyšuje hřeben střechy. Kostel je bez dřevěných pater, bez opěráků (což naznačuje, že jeho loď nebyla zaklenuta - *Lemiger 1931*, 81-82) a bez sanktusníku. Loď má dvě okna v jižní stěně a třetí vedle presbyteria ve stěně východní, což není příliš pravděpodobné. Na barokních zobrazeních (*Šimůnek a kol. 2010*, obr. 57 a 58) má tři okna v severní stěně lodi.

Od kostela scházela obloukem k severu cesta k Novým mlýnům (ty by mohly být na výjevu v graduálu v popředí) a do dolní části města. Západním směrem mířila cesta do centra města.

Stavba zobrazená v graduálu v pravém okně v pozadí se velmi podobá kostelu sv. Václava, tak jak je zobrazen na Časlavského vedutě. Tato stavba je rovněž částečně skryta za terénní hranou nebo haldami, má (pokud se ji pokusíme ztotožnit s kostelem sv. Václava) západní věž a k ní od východu připojené dvě

⁶ Na Časlavského vedutě je kostel Nejsvětější Trojice zobrazen od severovýchodu, tj. pravděpodobně z nějakého místa nad bývalým lomem Práčovnou na Dolním Žižkově nebo od kostela sv. Václava.

⁷ Vzhledem k tomu, že není známa přesná poloha ani orientace kostela, nelze přesněji určit konkrétní směr, ze kterého byla stavba pozorována.

stavby o stejné výšce zdí ale rozdílné výšce střech. Věž přiléhá ke stavbě s nižší střechou, tato část je ale zobrazena spíše jako spojnice věže se stavbou s vyšší střechou, než jako druhá kostelní loď. Při pohledu od kostela P. Marie na Náměti, z jehož věže by oba kostely na Rovinách mohly být viditelné podobně, jako v graduálu,⁸ se jedná o severní až severovýchodní průčelí. Drobný nesoulad s předpokládanou podobou kostela sv. Václava lze snad vysvětlit jak vzdáleností iluminátora od objektu, případným pozorováním proti slunci, taky tím, že nešlo o hlavní objekt výjevu a taky třeba autorskou licenci.

Nejzáhadnější stavba je zobrazena v **prostředním okně**. V pohledu od severovýchodu zde vidíme kostel s lodí bez opěráků se třemi okny v severní stěně. Loď je zastřešena valbovou střechou, ze které vyrůstá věž s několika okny. Na loď navazuje dlouhé presbyterium se třemi okny v severní stěně.⁹ Dolní část kostela (i s případnou ohradní zdí) je skryta za terénem. Krajina navozuje dojem, že by se mohlo jednat o okolí kostela Nejsvětější Trojice pozorované z chrámu sv. Barbory nebo spíše z horního konce dnešní ulice Zelená hora. Kopec vpravo od kostela by pak mohl být haldou dolu Hutretjéře, kopec v pozadí vlevo vrch Vysoká. Jenže vlastní kostel vypadá zcela jinak než v současnosti nebo na Časlavského vedutě. Navíc se jedná o stavbu zcela neobvyklou, unikátní, se zděnou věží nad středem chrámové lodi.^{10,11}

O době vzniku a proměnách kostela Nejsvětější Trojice byly vysloveny nejrozumnější spíše teorie než podložené názory. Jak už bylo řečeno, Dačický (1878, 47, 55, 328) klade založení stavby k roku 1488 resp. 1490 a snad i 1492 a k roku

⁸ Při pohledu z věže kostela sv. Jakuba by měl být kostel sv. Václava vpravo od kostela sv. Petra a Pavla. Věž kostela P. Marie na Náměti je postavena přibližně o 20 m níže, než věž kostela sv. Jakuba (cca 230 vs. 250 m n.m. - určeno pomocí příslušných nástrojů na mapy.cz). Výhled z obou kostelů je přibližně ve stejné výšce a to cca 44 m nad terénem (P. Marie na Náměti měla ochoz nad dnešní hlavní římsou, u chrámu sv. Jakuba předpokládáme výhled z velkých oken na věži, i když možná i on měl ochoz za parapetní zdí, kryjící okraj střechy věže - viz Willenbergova veduta, čímž by se nadhled pozorovatele zvýšil o dalších 12 m). Terén na Rovinách dosahuje výšky 275 m n.m., minimálně v této výšce by musel být i pozorovatel, což by snad mohla splňovat i věž kostela P. Marie na Náměti.

⁹ Pravděpodobně jde spíše o presbyterium s polygonálním závěrem s jedním oknem v každé stěně, přičemž viditelná je severní, severovýchodní a východní stěna.

¹⁰ Vysvětlením, pokud připustíme nedokonalost malby, by mohl být, že věž stojí až za lodí po jejím boku nebo že se jedná o předimenzovaný sanktusník.

¹¹ Poblíž Kutné Hory ještě dnes stojí jedna taková stavba, kostel sv. Prokopa v Záboří nad Labem. Ten má nad původní lodí, dnešním presbyteriem, románskou věž. Jenže románský původ věže byl nedávno zpochybněn, předpokládá se, že dnešní věž vznikla až kolem roku 1600 (*Kibic a Vaněk 2012, 291*). Jak vypadal kostel v Záboří před tímto datem není jasné, předkládané teorie si poněkud protiřečí. I jinak se ale stavba v Záboří lišila od zobrazeného kostela - především neměla presbyterium, ale apsidu, a v severní stěně lodi jsou jen drobná okénka vedoucí na schodiště v síle zdí.

Titulní list Kutnohorského graduálu, krajina za středním oknem, kostel Nejsvětější Trojice (?).

1504 uvádí svěcení oltáře. Kořínek (1675, 297-298) klade založení kostela k roku 1417 s tím, že byl dostavěn okolo roku 1490. Názory dnešních odborníků se obdobně rozcházejí. Dle Líbala (1994, 212) kostel pochází z doby těsně před husitskými válkami a původně měl půdorysnou osnovu podobnou kapli Božího těla, tj. mj. bez presbytáře. Podle Kuči (1998, 295) pochází z 2. desetiletí 15. století a byl od počátku plánován s polygonálním presbytářem, ale ten dnešní byl doplněn až v letech 1488-1504, kdy byla postavena i západní věž, která byla ale asi také součástí prvotní koncepce. Podle Altové (Štroblová a Altová 2000, 349-350) byl kostel vystavěn až v letech 1488-1504, přičemž byl záměrně napodobován styl z doby Václava IV. Kostel vyhořel roku 1817 a v letech 1896-1898 jej výrazně pozměnila puristická obnova (Poche 1978, 196). Datování u všech autorů zjevně vychází z Dačického a i z Kořínka s přihlédnutím ke dnešní stavbě. Není ale příliš pravděpodobné, že zde sakrální stavba vznikla až těsně před husitskými válkami nebo těsně před rokem 1500. Lze předpokládat, že předchůdce současné stavby zde vznikl už na počátku kutnohorského dolování jako kaple sloužící havířům, podobně jako tomu je snad u všech dalších kostelů ležících na jednotlivých rudních pásmech (Bartoš 2004, 168-175).

Z uvedeného vyplývá, že těsně před nebo kolem roku 1500 došlo k přestavbě, která mohla zcela změnit vzhled kostela. S ohledem na tvrzení Dačického je možné, že původní stavba byla zcela zbořena a nahrazena historizující novostavbou, kterou předpokládá Altová. V graduálu by v případě, že je zde opravdu zobrazen kostel Nejsvětější Trojice, byla jeho podoba ještě před přestavbou. Kostel, ať už ze 14. nebo z počátku 15. století, s věží nad středem lodi by ale pravděpodobně byl naprostý unikát.

Více světla by do stavební historie kostela Nejsvětější Trojice mohl vnést snad jedině archeologický a hloubkový stavebně historický průzkum. Ani ten by ale pravděpodobně nedokázal rozhodnout, jestli je v graduálu zobrazen právě tento kostel.

Na základě dosud uvedeného je snad možné ztotožnit stavbu v levém okně graduálu s kostelem sv. Václava a to především vzhledem k jeho ojedinělé architektuře - obdobných staveb se v Čechách patrně mnoho nevyskytovalo. Zato kostel v pravém okně patří k relativně běžnému typu, který se vyskytoval i v Kutné Hoře - zde přichází v úvahu kostel sv. Petra a Pavla a také kostel Nejsvětější Trojice (ovšem v podobě po přestavbě probíhající koncem 15. století). Kostel v prostředním okně nelze zatím ztotožnit s žádnou konkrétní stavbou. Neprokazatelnou hypotézou je, že se snad jedná o původní podobu kostela Nejsvětější Trojice před přestavbou na konci 15. století.

M. Bartoš

Literatura:

- Bartoš M. (2004):** *Středověké dobývání v Kutné Hoře.* - In.: K. Nováček (ed.): *Medievalia archaeologica 6 - Těžba a zpracování drahých kovů: sídelní a technologické aspekty.* - Praha-Brno-Plzeň, 157-201.
- Dačický M. (1878):** *Paměti Mikuláše Dačického z Heslova.* Svazek první (ed. A. Rezek). - Praha.
- Hejzela J. (2006):** *Památky královského horního městyse Kaňku.* - Kuttna, Kutná Hora.
- Kegler V. (2009):** *Paměti Vojtěcha Keglera aneb Některé notata královského horního a svobodného města Hory Kutné, sepsaná od Vojtěcha Keglera.* - Kuttna, Kutná Hora.
- Kibic K. ml., Vaněk V. (2012):** *Středověká venkovská sakrální architektura na Kutnohorsku.* - Unicornis Praha, 286-304.
- Kořínek J. (1675):** *Staré paměti kutnohorské.* - Praha (další vydání: Kuttna, Kutná Hora 1997; Lidové noviny, Praha 2000).
- Kuča K. (1998):** *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku.* III. díl. - Libri, Praha.
- Leminger E. (1931):** *Zaniklé kostely a kaple v Kutné Hoře.* - Kutnohorské příspěvky k dějinám vzdělanosti české, řada V., 69-85.
- Líbal D. (1994):** *Kutná Hora - staleté ohnisko krásy.* - Zprávy památkové péče 54, 210-214.
- Mádl K.B. (1897):** *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese kolínském.* - Praha.
- Matějková E. (2010):** *Ke stavební podobě některých historických objektů v Kutné Hoře.* - Kutnohorské - vlastivědný sborník 13/10, 28-37.
- Nechvíle J. (1885):** *Zprávy o bývalých plebáníích a jejich osadách.* - Method 11, 100-101.
- Poche E. a kol. (1978):** *Umělecké památky Čech 2. K/O.* - Academia Praha.
- Studničková M., Purš I. (2010):** *Kutnohorská iluminace.* - GASK, Kutná Hora.
- Šimůnek a kol. (2010):** *Historický atlas měst České republiky, svazek č. 22 - Kutná Hora.* - Historický ústav AVČR, Praha.
- Štefan V. (2013):** *Odlišný pohled na obsah titulního listu Kutnohorského kancionálu.* - Kutnohorské - vlastivědný sborník 16, 1-26.
- Štroblová H., Altová B. (2000):** *Kutná Hora.* - Lidové noviny, Praha.

Zábvoří nad Labem, portál kostela sv. Prokopa po restaurování (foto 2008)

MOTIV SV. JIŘÍ NA PORTÁLU KOSTELA V ZÁBOŘÍ NAD LABEM

Chrám sv. Prokopa v Zábouří nad Labem patří k našim nejvýznamnějším románským památkám. A taky k památkám nejzáhadnějším. Do odborné literatury jej uvedl Jan Erazim Vocel roku 1846. Od té doby bylo vysloveno mnoho názorů na původní podobu stavby resp. na stavebníkův záměr a na proměny kostela v průběhu staletí. Některé z těchto názorů, ač vyslovené předními odborníky, působí až fantaskním dojmem. A tak snad neuškodí přidat jeden takový názor navíc.

V letech 2002 až 2005 proběhlo restaurování románského portálu kostela akademickým sochařem a restaurátorem Janem Bradnou. Restaurování portálu a s ním spojené opravy a úpravy celého objektu byly příležitostí k nalezení odpovědí na řadu otázek, které tento kostel vyvolává. Zároveň ale není překvapující, že se při tom vynořily otázky nové, které na zodpovězení teprve čekají. Řada z nich je diskutována v téměř monotematickém čísle časopisu *Průzkumy památek*, které obsahuje celkem osm článků věnovaných této stavbě a novým vědomostem získaným v průběhu prací.¹ V té době bylo publikováno i několik dalších studií, které by neměly zapadnout.²

Ačkoliv celý kostel je zajímavou stavbou, běžného návštěvníka nejvíc zaujme portál v průčelí. Konstrukce jeho archivolty se liší od jiných románských portálů, kde se jednotlivé oblouky navzájem přečnávají (vyšší přesahuje dopředu přes nižší) a především podpírají. V Zábouří se spíše jedná o kamenný obklad bez nosné funkce (*Sommer 2007*, 67). Jednotlivé oblouky (pasy, lišty), kterých je

¹ *Průzkumy památek*, ročník 14, číslo 1 (2007):

Žižka J.: *O kostele sv. Prokopa v Zábouří nad Labem*, s. 35-42.

Načeradská P.: *Dějiny kostela sv. Prokopa v Zábouří nad Labem na základě písemných pramenů*, s. 43-62.

Sommer J.: *Zábouří nad Labem, kostel sv. Prokopa (hlavní poznatky z první etapy průzkumu kostela)*, s. 63-70.

Kibic K. ml.: *Průzkum věže kostela v Zábouří nad Labem při opravě*, s. 71-78.

Velímský F.: *Příspěvek k diskusi o charakteru a stáří stavby kostela sv. Prokopa v Zábouří nad Labem*, s. 79-86.

Bradna J.: *Poznatky restaurátora získané při restaurování románského portálu kostela sv. Prokopa v Zábouří nad Labem*, s. 87-102.

Štaffen Z.: *Petrologický průzkum portálu v jižním průčelí lodi kostela sv. Prokopa v Zábouří nad Labem*, s. 103-112.

Bayer K., Bayerová T.: *Technologický průzkum vstupního portálu kostela sv. Prokopa v Zábouří nad Labem*, s. 113-114.

² Radová-Štiková M. (2003): *Portál v Zábouří nad Labem*. - *Průzkumy památek* 10(1), 47-52.

Benešová K. (2002): *Zábouří a Olomouc: vandrující umělci, skicáři, kopie, vzorníky a úloha uvědomělých stavebníků*. - In: Dalibor Prix (ed.): *Pro Arte*. Sborník k počtce Ivo Hlobila. Praha, Artefactum, 51-65.

Kibic K. ml., Vaněk V. (2012): *Středověká venkovská sakrální architektura na Kutnohorsku*. - Unicornis Praha, 286-304.

Zábvoří nad Labem, kostel sv. Prokopa, detail pravé dolní části archivoly portálu (foto 2008). Uprostřed ozbrojenec se štítem, kopím a krátkým mečem (sv. Jiří), kopí směřuje do tlamy draka (?). Vlevo nad ozbrojencem je osedlaný kůň.

celkem jedenáct, jsou až na několik výjimek poskládány z dlouhých a úzkých obloukovitých dílů. Každý oblouk nese jinou výzdobu, převážně se jedná o silně stylizovaný rostlinný nebo ornamentální dekor. Pouze 3., 6. a 11. oblouk (počítáno shora) nese výzdobu tvořenou zvířecími a lidskými postavami. Na vnitřním (jedenáctém) oblouku je šest lidských postav. Na šestém oblouku je zleva doprava 5 zvířat, lidská postava, 5 zvířat, lidská postava a 4 zvířata. Na třetím oblouku, jehož okraje jsou částečně skryté v cihelných pilířích po stranách portálu, je viditelných 6 zvířat, dvě lidské postavy, kůň, ozbrojenec, a dvě zvířata. Přední část zvířete bližšího k ozbrojenci poněkud připomíná mloka nebo ještěrku, zadní je podobná zadní části zvířete symetricky umístěného na druhé straně archivoly ve stejném oblouku.

Samotný portál byl před restaurováním v havarijním stavu, čemuž odpovídal rozsah a složitost prováděných prací i doba jejich trvání. Například jen na zpevnění zdiva v jeho okolí se spotřebovalo téměř 600 litrů injektážní hmoty (Bradna 2007, 88). Povrch reliéfní výzdoby, která je vytesána do opukových bloků různé kvality, byl silně poškozený a do značné míry domodelovaný maltou a především cementem na konci 19. století. Některé části se ale dochovaly ve velmi dobrém stavu s ještě původní povrchovou úpravou. Mezi dobře zachované patří v pravé části třetího pasu osedlaný kůň a pod ním ozbrojenec se špičatým plnovousem vybavený mandlovým štítem, krátkým

mečem a kopím zasahujícím do tlamy zvířete, jehož hlava připomíná mloka nebo ještěrku.³ Tento ozbrojenec by snad mohl představovat sv. Jiří.

Svatý Jiří, patron mj. vojáků, řady řemesel, rolníků a také horníků, byl římským vojákem z Kappadokie v dnešním Turecku. Stal se křesťanem, kvůli čemuž byl na příkaz císaře umučen. Už během života vykonal mnoho zázraků (jedním z nich bylo vysvobození princezny z moci draka). Jeho historická existence je ale někdy zpochybňována. Úcta k němu se začala šířit od 4. století a brzy zasáhla celou Byzantskou říši. Centrem kultu se stala Lydda (v dnešním Izraeli), kde byly uloženy jeho ostatky. Stal se snad nejuctívanějším svatým vojákem. Patří mezi 14 svatých pomocníků. Zobrazován bývá jako mladý bezvousý muž, původně jako římský voják nebo v oděvu mučedníka. Objevuje se i jako válečník na koni, už v 9. století i se štítem a drakem u nohou. V románském období bývá zobrazen i jako sedící. V západní ikonografii se více objevuje od 12. století a to jako mučedník i jako voják v antické a později i soudobé zbroji. Velmi častý je motiv sv. Jiří na koni zabíjejícího draka. S vousy je zobrazen jako muž středního věku snad pouze na portálu katedrály v Chartres (1. pol. 13. stol.) (Hořínková 2008, 61-70).

Nejstarší české zobrazení (známé autoru této práce) je na zámku v Jindřichově Hradci. Je jím rozsáhlá svatojiřská legenda z roku 1338 (tedy přibližně o 150 let mladší než portál v Zábobří). Sv. Jiří je zde zobrazen jako jezdec se štítem na koni zabodávající kopí do tlamy draka (Poche a kol 1977, 606). Známým zobrazením sv. Jiří je bronzová socha, součást kašny na III. nádvoří Pražského hradu (nyní kopie, originál je v Národní galerii), vytvořená Jiřím a Martinem z Kluže roku 1373 a po poškození ohněm roku 1541 opravená Tomášem Jarošem roku 1562. Rytíř na koni zde zabodává kopí opatřené praporem do drakova chřtánu. (Vlček a kol. 2000, 450-451). Na Pražském hradě je i další zobrazení, opukový reliéf v tympanonu jižního portálu baziliky sv. Jiří z doby kolem roku 1510 (nyní kopie), kde světec na koni s vytaseným mečem (bez kopí) útočí na draka, v pozadí klečí ženská postava (Vlček a kol. 2000, 142).

Rozmanitost zobrazování sv. Jiří lze snad nejlépe sledovat na reliéfních kamnových kachlech, kde byl tento motiv velmi oblíben od husitských válek až do první poloviny 16. století (Pavlík 2017, kat. č. 357-417). Nejběžněji je i tady zobrazován jako rytíř na koni zabíjející draka, případně s princeznou v povzdálí. U kachlů obdélného formátu je zobrazován bez koně. Výjimečně zabíjí draka mečem. To už jsme ale o 250 až 350 let dále.

V případě motivu na portálu v Zábobří by bylo možné argumentovat charakterem plochy, která byla k dispozici a která neumožňovala jiné vhodné a jednoznačnější zobrazení světece než jako bojovníka, který sesednul z koně a

³ Většina zvířat a dvě mužské postavy v suknicích na třetím pasu archivolty jsou do značné míry v 19. století přemodelované cementem. Osedlaný kůň se dochoval daleko lépe. Bez cementu se dochoval ozbrojenec se štítem a kopím. (Bradna 2007, 90)

Svatý Jiří zabíjí draka. Výjev z rozsáhlé svatojiřské legendy z roku 1338 na zámku Jindřichův Hradec. (<http://www.zamek-jindrichuvhradec.pano3d.cz/>)

zabíjí draka u svých nohou. Kromě naprosté výjimečnosti tohoto motivu tomu ale odporuje i to, že bojovník má výrazný plnovous. Takže nejspíš platí slova prof. Royta, se kterým byl tento nápad konzultován, že se zde o vyobrazení sv. Jiří nejedná. Ať tak či onak, jistě nejde o ten nejbáznivější nápad, který byl v souvislosti s kostelem sv. Prokopa v Záboří nad Labem vysloven.⁴

M. Bartoš

Literatura:

- Bradna J. (2007):** *Poznatky restaurátora získané při restaurování románského portálu kostela sv. Prokopa v Záboří nad Labem.* - Průzkumy památek 14(1), 87-102.
- Hořínková M. (2008):** *Ikografie svatých bojovníků křesťanského východu a západu.* - Disertační práce. Univerzita Karlova v Praze, Filozofická fakulta, Ústav dějin umění.
- Kibic K. ml., Vaněk V. (2012):** *Středověká venkovská sakrální architektura na Kutnohorsku.* - Unicornis Praha, 286-304.
- Pavlík Č. (2017):** *Velký obrazový atlas gotických kachlových reliéfů. Čechy, Morava a české Slezsko.* - Libri, Praha.
- Poche E. a kol. (1977):** *Umělecké památky Čech 1. A/J.* - Academia Praha.
- Sommer J. (2007):** *Záboří nad Labem, kostel sv. Prokopa (hlavní poznatky z první etapy průzkumu kostela).* - Průzkumy památek 14(1), 63-70.
- Vlček P. a kol. (2000):** *Umělecké památky Prahy. Pražský hrad a Hradčany.* - Academia Praha.
- Vocel J. E. (1846):** *Farní kostel v Záboří.* - Časopis českého musea 20, 661-673.

⁴ V podobném fabulování by bylo možné pokračovat, např. některá z řad zvířat by mohla představovat stádo vepřů, do kterého vstoupili démoni a které se následně utopilo v moři (Bible, Mt 8; Mk 5; Lk 8). Ideovým záměrem by mohla být ochrana posvátného prostoru před demony, hříchem atd.

HORNICKÁ KAPLE SV. MAŘÍ MAGDALENY NA FIOLNÍKU U VLASTĚJOVIC

Celé Posázaví je jednou velkou rekreační a turistickou oblastí. Krásná přírodní zákoutí, velké množství přírodních i historických památek a řeka vhodná ke splouvání na lodích dělá Posázaví atraktivním pro nejrozličnější skupiny lidí, ať už je jejich záměrem se toulat po krásných a zajímavých místech, sjíždět řeku nebo jen odpočívat v hospůdce nebo u táboráku se skupinou blízkých lidí.

Jedním z míst, které měly velký rekreační potenciál, byly Vlastějovice, zvláště krátce po ukončení hlubinného dobývání železné rudy v šedesátých letech 20. století. Přírodně cenné lesy s hájovnou, za války ukrývající anglické parašutisty a partizány, povrchové pozůstatky dolování na Fiolníku, na den otevřená holovršská komora, velké podzemní sály magdalenského ložiska a nad tím jako jakási ochrana zřícenina hornické kaple sv. Maří Magdaleny, to vše by dnes svádělo k vytvoření turistického centra této oblasti.

Osud nebo spíše doba, která pokrok měřila tunami vyrobeného surového železa a betonu, množstvím vytěženého uhlí a dalších surovin, rozhodla jinak. Místo rekreační oblasti vznikl kamenolom, který postupně ukusuje a drtí historii, krásu a přitažlivost těchto míst. Jednou z jeho obětí je i zřícenina hornické kaple, dříve zdaleka viditelná na táhlém hřbetu Fiolníku, nyní proměněná v hromadu kamení.

Stručně z historie Vlastějovic

Vlastějovice (později též Hamrštat, Hammerstadt, Vlastějovsko) jsou poprvé připomínány roku 1413 jako součást pertoltické farnosti. Za nejstarší doklad feudálního sídla lze pokládat zmínku o Ondřeji z Vlastějovic k roku 1440. Stavba tvrze je ale doložena až za Jindřicha Firšice z Nabdína (*Sedláček 1900, 202*).

Je pravděpodobné, že Jindřich Firšic z Nabdína kupoval roku 1538 za 15 tisíc kop grošů Vlastějovice se záměrem dobývat zde železnou rudu a vyrábět železo. Roku 1540 dostal Firšic od císaře Ferdinanda I. kutací právo a téhož roku, 1. února, povýšil Vlastějovice na městečko s vlastním znakem. Při té příležitosti byly přejmenovány na Hamrštat (Hammerstadt) (*Smítka 1900*).

Přehled držitelů Vlastějovic uvádí např. Sedláček (*1900, 202 a 1909, 964*) a Kuča (*2011, 317 a 1998, 367*). Pro tuto práci jsou důležití ti předbělohorskí, kteří mohli být staviteli kaple sv. Maří Magdaleny na Fiolníku - Jindřich Firšic z Nabdína (1540-1549) a jeho dcera Marianna (1549-1552), Smil Myška ze Žlunic (1552-1564) a jeho syn Kryštof (1564-před 1573), Jaroslav Trčka z Lípy (před 1573-1588) a další příslušníci tohoto rodu (1588-1605), Lobkovicové (1605-1616) a Jan Rudolf Trčka z Lípy (1616-1634).

Majitelé se i dále rychle střídali. Bernard Věžník přestavěl tvrz kolem roku 1700 na malý barokní zámek, jehož součástí byla kaple, zasvěcená sv. Maří Magdaleně. Zámek později téměř zanikl, dochovala se upravená barokní kaple.

Vytěžená ruda byla zpracovávána nejprve přímo ve Vlastějovicích (huť je zde

doložena k roku 1656), od 80. let 18. století pak v Budčicích. Ve vlastějovickém zámku sídlil šichtovní úřad a byl zde i sklad železa, později zde bydleli nájemci hutí a dolů. Kolem roku 1875 byla výroba v hutích definitivně zastavena a vytěžená ruda byla odvážena ke zpracování jinam (*Hlušičková 2004*, 176).

Ve Vlastějovicích působila řada cechů sdružujících mistry různých řemesel. Od druhé poloviny 18. století rostl počet přadláků a tkalců pracujících v tzv. rozptýlené manufaktuře. Na konci 19. století bylo tkalcovství již v úpadku (*Smítka 1990*).

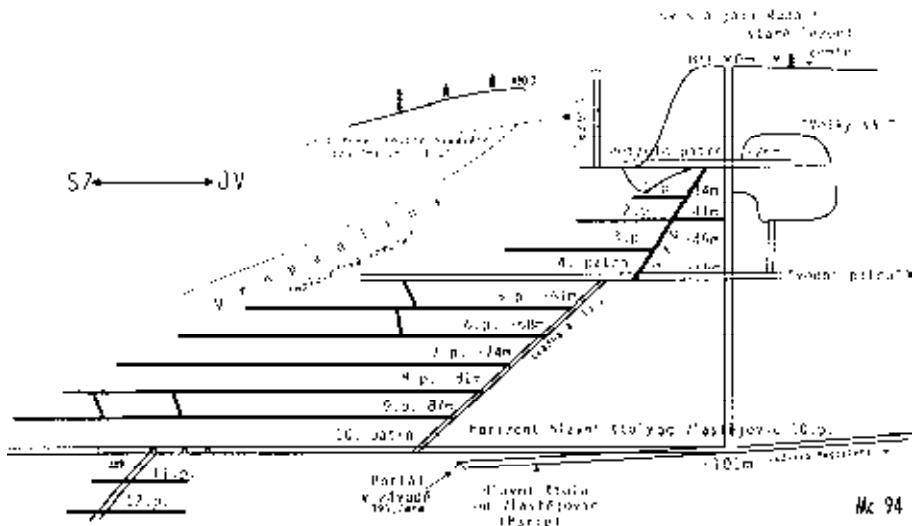
Ve Vlastějovicích bylo muzeum, založené snad roku 1925, které kromě starých listin a lidových výrobků (kroje, nábytek, nádobí) uchovávalo i výrobky místních železáren (především nádobí, části sporáků a další kuchyňské potřeby). Muzeum bylo v roce 1980 zrušeno a jeho sbírky předány do muzea kutnohorského.

Dolování na Fiolníku

O dolování železné rudy ve Vlastějovicích je před rokem 1800 jen velmi málo zpráv. Nejstarší zmínky o něm jsou spojeny s Jindřichem Firšicem z Nabdína. Předpokládá se, že nejstarší práce probíhaly na magdalenském ložisku, tj. v okolí kaple sv. Maří Magdaleny, a že hlubinné dolování předcházely povrchové důlní práce. Střídavě zde dolovala sama vrchnost nebo byly doly pronajímány. Podrobnější informace začínají rokem 1787, ze kterého pochází návrh na obnovení starých dolů. V roce 1803 se zde pracovalo na 3 jamách o hloubce až 390 m. Po roce 1866 doly začaly postupně chátrat a nakonec byly opuštěny. Po několika spíše jen pokusech o obnovu prací začalo roku 1941 období moderní těžby, která probíhala především v oblasti Holého vrchu. Dolování železné rudy na Fiolníku skončilo roku 1965 (*Pauliš 1999*, 49-50; *Příbyl 1994*).¹ Roku 1967 byl otevřen kamenolom, který postupně odtěžil skarnové ložisko Holého vrchu i s pozůstatky hlubinného dolování železné rudy a do jeho dobývacího prostoru od počátku patřilo i vedlejší magdalenské ložisko skarnů.

Předmětem hlubinného dobývání bylo skarnové ložisko železné rudy, nacházející se v kopci Fiolník nad Vlastějovicemi. Dolování mělo dvě výraznější centra. Jedno se rozkládalo na jižním vrcholu kopce na tzv. Holém vrchu (Khalenberg). Mělo protáhlý, ploše elipsovitý tvar ve směru východ-západ a dosahovalo na povrchu délky 470 m. Jeho nepravá mocnost kolísala od 120 do 180 m, úklon čochy se pohyboval mezi 30 až 60° k severu. Těženo bylo těleso dlouhé 100 m a mocné přes 10 m. Druhé těleso je v okolí kaple sv. Maří Magdaleny, oddělené od ložiska na Holém vrchu mohutnou tektonickou poruchou. Má kosočtverečný tvar s délkou na povrchu 420 m a šířkou 230 m, jeho mocnost je větší než 140 m. Ložisko bylo dobýváno otevřenou komorou z mezipatrových chodeb.

¹ Viz též: <http://podzemi.solvayovylomy.cz/histor/lokality/vlastej/VLASTEJ.htm>.
Smítka (1990) uvádí ukončení dolování železné rudy k 1. dubnu 1967.

Důl Vlastějovice, ložisko Holý vrch, podélný profil (Příbyl 1994, 5)

Při novodobé těžbě bylo vytěženo celkem 440 kt železné rudy, nevytěženo zůstalo 480 kt rudy (Pauliš 1999, 49-50).

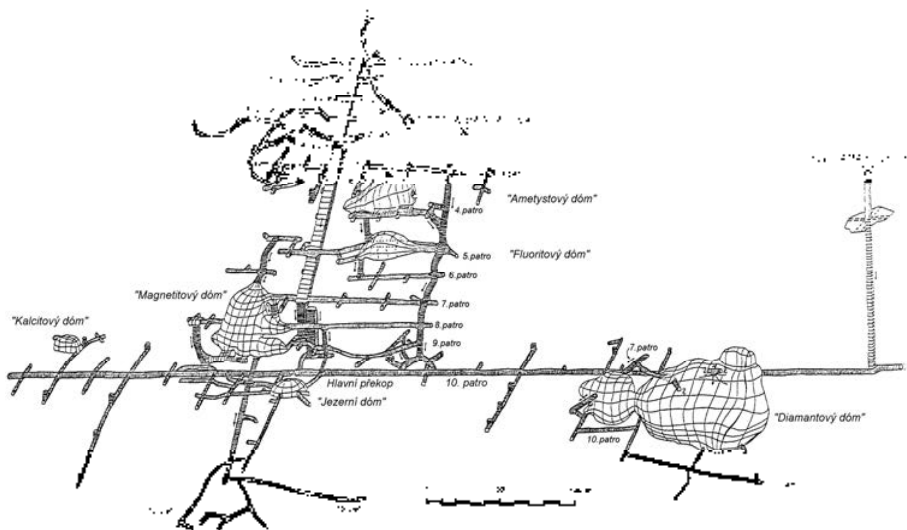
Kamenolom, otevřený na Holém vrchu, těží skarny a ortoruly. Celkové zásoby byly na Holém vrchu odhadovány na téměř 2 mil. m³ kameniva. Na magdalenském ložisku, na kterém je dobývání teprve připravováno, je to téměř 4 mil. m³ kameniva (Pauliš 1999, 50).

Pozůstatky dolování na Fiolníku

Po ukončení provozu železorudných dolů zůstala na Holém vrchu obrovská ukloněná prostora otevřená až na povrch. Její rozměry byly přibližně 60 x 30 m a délka 160 m, směrem dolů se postupně zužovala. Do vzdálenosti 30 m od ústí zasahovala vegetace. Dno komory bylo periodicky zaledněno. Tato komora by dnes byla významnou technickou i přírodní památkou.

V magdalenské části ložiska po těžbě zůstalo několik velkých dómů a bludiště chodeb a komínů. Největší z dómů, pracovníě nazývaný Diamantový, měl na délku až 140 m, šířku až 50 m a výšku 25 m. Za zmínku stojí i úpadní jáma se vzduchovým vrátkem² a dědičná štola Marie, která odvodňovala i Holý vrch.

² Unikátní těžní vrátek, umístěný v záhlaví úklonné jámy v díle Magdalena, byl nejcennější částí technického vybavení dolu, které zůstalo po ukončení těžby na místě. Vyroben byl v letech 1915-1918 v Královopolských železárnách a po provozu na neznámé lokalitě byl kolem roku 1939 přemístěn do Vlastějovic. Vrátek byl v květnu roku 2007 společností Montanika o.s. rozebrán, vyzvednut a následně renovován. Předpokládá se jeho vystavení v prostorách nově zřizovaného hornického skanzenu v Jílovém u Prahy (Pravda - Malý 1997).

Důl Vlastějovice, ložisko Magdalena, axonometrický plán (Příbyl 1994, příloha)

Historie kaple sv. Maří Magdaleny na Fiolníku

O kapli je jen velmi málo zpráv - s výjimkou jejího konce. Počátky kaple jsou Soukupem a Valchářem (2010, 197) kladeny do první poloviny 16. století, kdy Vlastějovice patřily Firšicům z Nabdína. Pleva (1999, 290) a Čechura (2012, 286-287) její vznik předpokládají až kolem roku 1586 za Jaroslava Trčky z Lípy. Smítka (1990) uvádí, že stavbu kaple připravoval už Jindřich Firšic z Nabdína, ale postavil ji až Jaroslav Trčka z Lípy kolem roku 1586.

Podle Plevy (1999, 290) měla kaple na střeše věžičku se zvonem darovaným roku 1612 rytířem Kašparem Belvicem z Nostic. Tento zvon, utlitý pražským zvonařem Baltazarem Hofmannem, byl roku 1751 přenesen do kostela ve Zhoři.³

Kaple byla zrušena za josefínských reforem snad roku 1784. Po několikerém vykradení začala být rozebírána okolním obyvatelstvem a později ji poškozovaly i odstřely při dolování železné rudy a především při těžbě kamene v kamenolomu (Pleva 1999, 290).

Viz též: <http://www.mining.cz/TEXTY/Montanik/Fiolnik.htm>

a také: <http://members.upc.cz/cmc/TEXTY/Montanik/Wratek.htm>

³ Zvon měl mít šířku 90 cm a výšku 80 cm (Soukup a Valchář 2010, 209-210), jeho hmotnost je možné odhadnout na více než 400 kg (podle Smítky (1990) měl vážit 10 centnů, tedy přibližně 600 kg), což prakticky vylučuje jeho umístění ve věžičce na střeše. Pravděpodobně byl umístěn ve zvonici u kostela, o které je zmínka roku 1803 (Příbyl 1994, 4).

Začátek konce

Začátkem konce kaple Maří Magdaleny na Fiolníku, pomíneme-li její zrušení za císaře Josefa II., se staly plány na otevření kamenolomu. Z dokumentů, které se podařilo získat díky ochotě příslušných pracovníků na Národním památkovém ústavu - Ústředním odborném pracovišti v Praze (dále NPÚ - ÚOP) a také na webových stránkách téže instituce⁴ se podařilo zrekonstruovat následující osudy kaple.

Roku 1966 se Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody středočeského kraje (dále KSSPPOP) a pak i Státní ústav památkové péče a ochrany přírody v Praze (dále SÚPPOP)⁵ vyjádřily negativně k záměru Železovudných dolů a hrudkoven n. p. Ejovice otevřít kamenolom ve Vlastějovicích. Pracovníci obou institucí si uvědomovali, že rekreační, turistický a přírodovědný potenciál Vlastějovic převyšuje užitečnost kamenolomu a také jak velké škody kamenolom v dané oblasti napáchá. Argumentují tím, že lom by devastoval krajinu, která už nyní je hojně využívána k rekreaci, a samotný kopec s pozůstatky hlubinného dolování je cenný z hlediska geologického, technického i biologického. SÚRPMO si ale nedělalo iluze, že se mu podaří Fiolník zachránit, a tak navrhuje aspoň otevření lomu od východu, což by znamenalo menší estetickou devastaci lokality a odklonění dopravy vytěženého kamene z centra obce.⁶ Kaple sv. Maří Magdaleny v této souvislosti není zmíněna, přestože už tehdy měla být zapsána do státního seznamu nemovitých kulturních památek. Kamenolom byl otevřen a v roce 1967 zahájil svoji činnost.⁷ Snad jedinou změnou oproti původním plánům bylo jeho otevření od východu, tak jak to navrhlo SÚRPMO.

Kolem památkové ochrany kaple je poněkud zmatek, který autor není schopen zcela rozklíčovat. V památkovém katalogu na stránkách NPÚ je uvedeno, že kaple byla památkově chráněna od 3. 5. 1958 do 13. 12. 1976.⁸ První datum zřejmě souvisí s tím, že tehdejší zákon o kulturních památkách (č. 22/58 Sb.) ještě nevyžadoval zapsání do nějakého úředního seznamu, stačilo, že objekt měl památkové hodnoty. Jeho ochrana snad vznikla v momentě, kdy začal platit tento zákon, což ale bylo 17. dubna a nikoli 3. května 1958. K zápisu do seznamu památek došlo až roku 1965, kdy rozhodnutím Školské a kulturní komise Okresního národního výboru v Kutné Hoře byla kaple zapsána do

⁴ Viz: pamatkovykatalog.cz/kaple-sv-mari-magdaleny-zricenina-2142389.

⁵ Odborným orgánem státní památkové péče a také ochrany přírody byl na základě zákona č. 22/1958 Sb. o kulturních památkách ze 17. dubna 1958 Státní ústav památkové péče a ochrany přírody v Praze (SÚPPOP). Výkonými orgány památkové péče a ochrany přírody se staly krajské národní výbory, při kterých vznikla Krajská střediska státní památkové péče a ochrany přírody (KSSPPOP).

⁶ Viz příloha č. 3.

⁷ Někdy je nesprávně uváděn rok 1977.

⁸ pamatkovykatalog.cz/pravni-ochrana/zricenina-kaple-sv-mari-magdaleny-126247

státního seznamu nemovitých kulturních památek (příloha č. 1), jak dokazuje dopis publikovaný na webových stránkách NPÚ.⁹ Evidenční list nemovité kulturní památky ale kaple získala až roku 1970 (příloha č. 2) a na stránkách NPÚ je uvedeno nabytí právní moci až k 31. 12. 1973. Další datum je údajně ukončení památkové ochrany k 13. 12. 1976. Ke skutečnému ukončení památkové ochrany došlo 7. 8. 1980 (příloha č. 7).

Památková ochrana by mohla znamenat komplikaci pro další rozšiřování kamenolomu někdy ve vzdálené budoucnosti. Aktuální provoz kamenolomu, který těžil a dosud těží v oblasti bývalého Holého vrchu, nijak neohrožovala. Přesto se pracovníci kamenolomu snažili tento problém definitivně vyřešit likvidací kaple a to nejprve úřední - zrušením památkové ochrany a povolením demolice, a pak i fyzickou. Následující text je převzat z práce I. Bartošové *Právní problémy péče o nemovité kulturní památky* (2002, 41-45).¹⁰

Odstranění stavby

Zřícenina kaple sv. Maří Magdaleny byla do státního seznamu nemovitých památek Středočeského kraje zapsána počátkem 70. let pod číslem 2836. Stála v dobývacím prostoru kamenolomu, který v 70. letech zvětšoval své těžební území i směrem k této zřícenině. V roce 1976 proto požádal ředitel závodu Mořina Rudných dolů n. p. Příbram o zrušení památkové ochrany této kaple.¹¹ Svou žádost odůvodnil národohospodářskou nutností těžby kamene v této oblasti s tím, že historická cena kaple nemůže nahradit ztrátu, která by vznikla úbytkem nerostné suroviny. A tak v roce 1980 Ministerstvo kultury ČSR, poté co Rudné doly n. p. Příbram předaly měřičskou dokumentaci kaple sv. Maří Magdaleny Státnímu ústavu památkové péče a ochrany přírody¹² (což bylo podmínkou zrušení ochrany), upustilo svým rozhodnutím ze dne 7. 8. 1980, č.j. 13641/80 - VI/1, od památkové ochrany této kaple ve Vlastějovicích (příloha č. 7).

V roce 1984 na žádost Rudných dolů n. p. Příbram o povolení odstranění stavby kaple vydal odbor kultury Okresního národního výboru v Kutné Hoře souhlasné stanovisko s demoličním výměrem s odkazem na výše uvedené rozhodnutí Ministerstva kultury ČSR o upuštění od památkové ochrany kaple.¹³ Dne 14. 2. 1985 pak odbor výstavby a územního plánování Okresního národního výboru v Kutné Hoře povolil odstranění stavby kaple rozebráním, přičemž stanovil lhůtu k dokončení těchto prací na 31. 12. 1985.¹⁴ Demolice v této době však provedena nebyla.

⁹ https://iispp.npu.cz/mis_public/documentDetail.htm?id=428620

¹⁰ Vložené poznámky z této práce nepocházejí.

¹¹ Viz příloha č. 4.

¹² A taky KSSPOP středočeského kraje (viz příloha č. 6). Stalo se tak v červenci 1980. Tuto dokumentaci se autoru nepodařilo nalézt. Měla obsahovat měřickou část - půdorys a čtyři pohledy v měřítku 1:50, a fotodokumentaci.

¹³ Viz příloha č. 8.

¹⁴ Viz příloha č. 9.

V roce 1993 upozornil starosta obce Vlastějovice ve svém dotazu, adresovaném Okresnímu úřadu Kutná Hora a týkajícím se vynětí části pozemku z lesního půdního fondu v souvislosti s rozšiřováním kamenolomu, také na případnou revokaci rozhodnutí Ministerstva kultury ČSR o upuštění od památkové ochrany kaple Maří Magdaleny.¹⁵ Ve spise okresního úřadu však není založen žádný doklad, který by případnou reakci na tuto možnost revokace dokládal.

Dne 24. 8. 1995 obdržel referát regionálního rozvoje okresního úřadu žádost Kamenolomu Vlastějovice, spol. s r.o., o povolení k demolici zbytků kaple sv. Maří Magdaleny, nacházejících se na území této společnosti, z důvodu rozšíření těžby kamene. Okresní úřad jako výkonný orgán státní památkové péče vydal souhlasné stanovisko s touto demolicí s tím, že kaple sv. Maří Magdaleny není zapsána v Ústředním seznamu nemovitých kulturních památek a neleží ani v památkově chráněném území ve smyslu zákona o státní památkové péči. V uvedeném stanovisku okresního úřadu je pouze upozornění, že by před vlastní demolicí mělo dojít k zaměření a zdokumentování současného stavu (příloha č. 11).

Dne 15. 2. 1996 vydal Městský úřad Zruč nad Sázavou, odbor výstavby, rozhodnutí, kterým povolil odstranění zříceniny kaple sv. Maří Magdaleny v k.ú. Vlastějovice za podmínek v rozhodnutí stanovených. Bohužel mezi těmito podmínkami nebyla povinnost provést zaměření a zdokumentování současného stavu zříceniny uvedena (příloha č. 12).

Termín odstranění stavby, stanovený v uvedeném rozhodnutí do 30. 6. 1996, však nebyl dodržen, demolice kaple byla provedena až v roce 1998. K rozšíření těžby kamene, která byla důvodem demolice, však dosud nedošlo. Změnil se pouze majitel kamenolomu.

Byl porušen zákon?

Zřícenina hornické kaple sv. Maří Magdaleny na kopci Fiolníku nad Vlastějovicemi byla nepochybně dokladem historického vývoje společnosti, jehož významnost měla být znovu posouzena odborníky.

Jisté je, že hlavním důvodem zrušení památkové ochrany byla preference krátkodobých ekonomických zájmů nad zájmem ochrany kulturně-historických hodnot dlouhodobého společenského vývoje.

Přestože tato zřícenina vykazovala znaky kulturní památky, byla z důvodu ztráty památkové ochrany (na základě výše uvedeného rozhodnutí Ministerstva kultury ČSR) vyřazena z Ústředního seznamu nemovitých kulturních památek, a proto z hlediska zákona o státní památkové péči již nebyla považována za kulturní památku. Z těchto důvodů se orgány státní památkové péče přestaly o zříceninu zajímat.

Zájem o osud kaple projevil až starosta obce Vlastějovice v již zmíněném dopise z roku 1993, v němž upozornil na případnou revokaci rozhodnutí Ministerstva kultury ČSR o upuštění od památkové ochrany.

¹⁵ Viz příloha č. 10.

Otázkou zůstává, zda existoval nějaký způsob, jak kapli zachránit. Určitou možností bylo pokusit se znovu památkovou ochranu obnovit, a to podáním návrhu na prohlášení věci za kulturní památku (tento návrh mohl být podán obcí, orgánem státní památkové péče či kteroukoliv jinou osobou). Ministerstvo kultury by pak bylo povinno se věci zabývat a znovu posoudit památkovou hodnotu této zříceniny (s možností vyžádat si odborné vyjádření státního památkového ústavu) i její případnou památkovou ochranu.

Rovněž je otázkou, proč společnost, která vlastnila po roce 1989 kamenolom ve Vlastějovicích, požadovala v polovině 90. let odstranění zříceniny, ačkoliv důvod této demolice, tj. rozšíření těžby kamene, nebyl do dnešních dnů realizován. Zda to byla obava z případného obnovení památkové ochrany této zříceniny, vyvolaná zmínkou o revokaci rozhodnutí o upuštění památkové ochrany v dopise starosty Vlastějovic, lze se už jen domnívat.

Bohužel, nyní lze jen konstatovat, právo nebylo porušeno, památka byla zničena.

K porušení zákona však přece jen došlo, a to právě v souvislosti s prováděním vlastní demolice. Vzhledem k tomu, že demolice se týkala stavby kaple, bylo velmi pravděpodobné, že se na předmětném území budou vyskytovat archeologické nálezy. Bylo tedy povinností (ze zákona o státní památkové péči) právnické osoby provádějící demolicí oznámit tento záměr Archeologickému ústavu a umožnit mu provést na dotčeném území záchranný archeologický výzkum (což se nestalo). V rozhodnutí stavebního úřadu o povolení odstranění zříceniny kaple nebyla bohužel tato povinnost v podmínkách uvedena a rovněž na tuto povinnost neupozornil ani okresní úřad ve svém stanovisku k demolicí kaple. Toto opomenutí ze strany státních orgánů tak mohlo způsobit a je pravděpodobné, že i způsobilo nenahraditelné ztráty kulturněhistorických hodnot dědictví našeho národa.

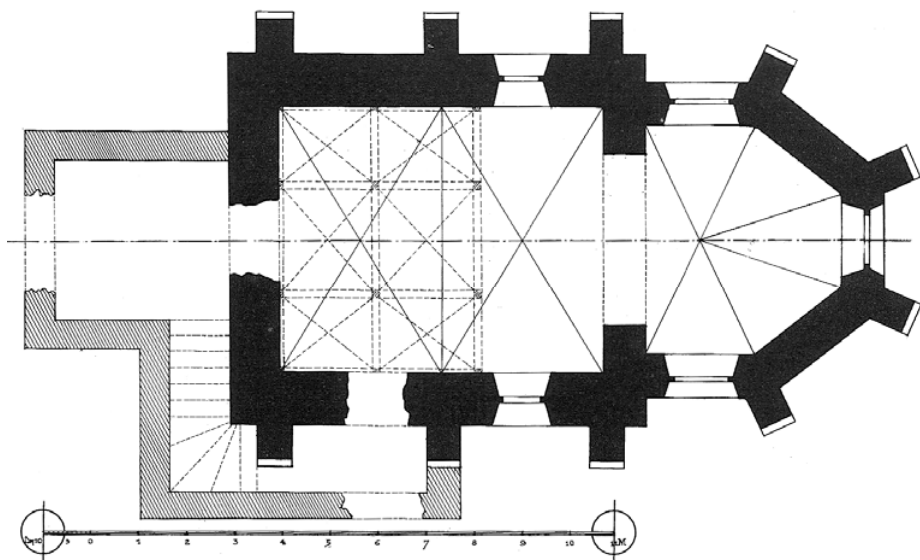
Neuvedení povinnosti informovat Archeologický ústav není jediným opomenutím. V rozhodnutí Městského úřadu Zruč nad Sázavou chybí i ve vyjádření okresního úřadu uvedená potřeba zaměření a zdokumentování současného stavu kaple. Splněno pravděpodobně nebylo ani v rozhodnutí uvedené použití materiálu z kaple na stavbu malé kapličky v centru Vlastějovic. Neupotřebený materiál měl být vhodně odděleně deponován, místo toho zůstal ležet v místech, kde kaple stála.

Kaple sv. Maří Magdaleny na Fiolníku

Kaple stála na prostředním vrcholu kopce Fiolník asi 1 km severovýchodně od centra Vlastějovic¹⁶ ve výšce 527 m n.m.¹⁷ a měla severovýchodní orientaci¹⁸.

¹⁶ Souřadnice N 49°44.300', E 15°11.070' - odečteno pomocí příslušných nástrojů na mapy.cz.

¹⁷ Státní mapa 1:5000 - odvozená, list Ledeč nad Sázavou 7 - 4 z roku 1954, viz: archivnimapy.cuzk.cz.

Vlastějovice, půdorys kaple sv. Maří Magdaleny (*Soukup a Valchář 2010, 197*)

Případný hřbitov okolo ní nedokládají ani terénní pozůstatky ani historické zprávy. Zpráva z roku 1803 zmiňuje bývalou zvoničku (*Příbyl 1994, 4*).

Popis kaple

Podle plánu, kresby od severu¹⁹ a dalších informací publikovaných v Soupisu památek (*Soukup a Valchář 2010, 196-198*)²⁰ měla kaple obdélnou loď uvnitř 6,63 m dlouhou a 5,75 m širokou, zaklenutou dvěma poli křížové klenby s hřebínky (*maltovanými žebry vyzdobena*). V západní stěně lodi byl vstupní portál. Vítězný oblouk, jehož záklenek se nedochoval, o šířce 3,68 m a 0,83 m silný vedl do polygonálního presbyteria o rozměrech 4,8 x 4,8 m,²¹ které bylo rovněž zaklenuté. Všechny klenby byly cihelné, jejich výběhy byly bez konzol. Šířka zdí lodi, odečtená z plánu, byla 1 m, šířka zdí presbyteria byla 0,8 m.

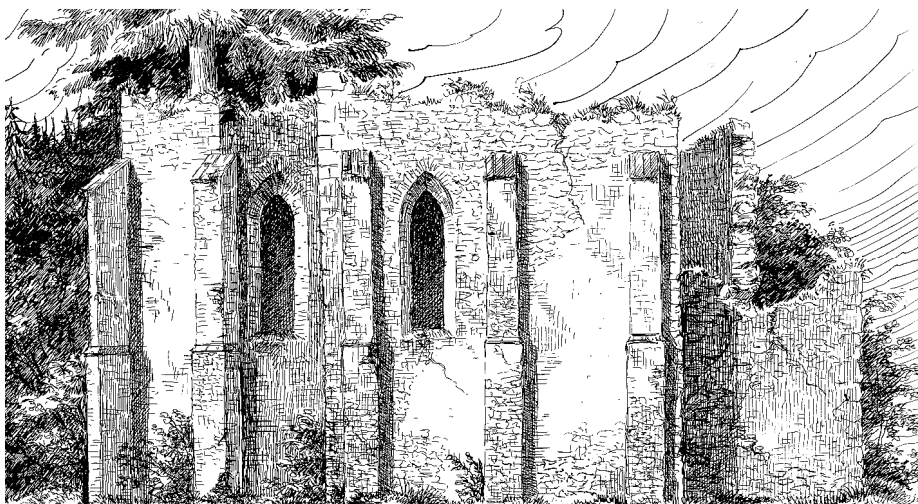
Loď i presbyterium byly na vnější straně opatřeny jednou odstupněnými opěráky s pultovými stříškami. Loď měla po třech opěrácích na severní a jižní straně (západní stěna byla bez opěráků), přičemž krajní opěráky byly o 0,6 m

¹⁸ Viz: kontaminace.cenia.cz

¹⁹ Popis kaple předpokládá ideální tj. východní orientaci.

²⁰ Soupis vznikl na počátku 20. století, především v letech 1911-1913, ale nebyl dokončen. Vydán byl na základě dochovaných podkladů až roku 2010 (*Soukup a Valchář 2010, 11-13*).

²¹ Podle plánu byla vnitřní šířka presbyteria 4,8 m, ale vnitřní délka jen 4 m a vnější délka 4,8 m.

Vlastějovice, zřícenina kaple sv. Maří Magdaleny (Soukup a Valchář 2010, 198)

odsazeny od nároží.²² Presbyterium mělo opěráky na každém nároží. Všechny opěráky měly stejnou velikost, odsazení bylo přibližně v polovině jejich výšky. Šířka opěráků byla 0,8 m a předstupovaly před zed' o přibližně o 0,8 m.

Lod' byla osvětlena třemi okny umístěnými po jednom v severní a jižní stěně blíž k presbyteriu a v západní stěně nad vstupním portálem. Presbyterium bylo osvětleno třemi okny - po jednom v severní, východní a jižní stěně. Okna v presbyteriu měla šířku 1,5 m a výšku 3,8 m, otvor měl šířku 1 m a výšku 3 m. Okna ve východní části lodi měla šířku 1,2 m a výšku 3,8 m, otvor měl šířku 0,7 m a výšku 3 m. Všechna okna byla zaklenuta lomeným obloukem a měla šikmé špalety i parapet, jehož dolní okraj byl ve stejné výši jako odsazení opěráků, tj. cca 3,5 m nad terénem. Vrchol oken byl ve výši cca 7,3 m nad terénem a byl o něco níže než vrchol opěráků. Východní okno bylo *přizděno* (tj. zazděno, možná jen v dolní části, pravděpodobně kvůli baroknímu oltáři). Všechna okna byla bez kružeb. Pravděpodobně dodatečně přizděno bylo i okno v západním průčelí do výše asi 0,7 m, což může souviset jak se střechou dodatečně přistavěné předsíně tak dodatečným zřízením empory.

V jižní stěně lodi byl vstup na emporu, která pocházela podle autorů soupisu až ze 17. století. Na plánu je empora podklenuta šesti klenebními poli nesenými čtyřmi sloupy. Sloupy byly od severní resp. jižní stěny vzdáleny 1,6 m a od západní stěny 2,0 m a 4,0 m. Na místě vchodu na emporu nebylo původně okno.

²² Soupis (Soukup a Valchář 2010, 197-198) uvádí pouze vnitřní rozměry lodi, presbyteria a předsíně a šířku a tloušťku triumfálního oblouku. Ostatní zde uváděné rozměry byly odečteny z půdorysu a z pohledu na severní stěnu kaple, které jsou uvedeny tamtéž.

Před vstupním portálem byla snad až v 17. století postavena předsíň o vnitřních rozměrech 3,3 x 3,3 m, přístupná od západu, ze které kolem jihozápadního nároží lodi stoupalo 1,4 m široké schodiště na emporu. V severní stěně předsíně byly dva malé výklenky směrem vzhůru se mírně zužující a zaklenuté dvěma střechovitě proti sobě položenými cihlami. Pod schody na emporu byla prostora přístupná od západu. Šířka zdí předsíně a schodiště byla 0,6 m.

Kaple snad měla valbovou střechu, i když není vyloučeno, že štíty nad západní zdí lodi a nad vítězným obloukem beze stopy zanikly. U schodiště lze předpokládat pultovou střechu. Zastřešení předsíně nesmělo zakrývat západní okno lodi.

Kaple byla vyzděna z kamene, významný byl i podíl cihel. Cihlové byly především klenby a obezdění oken, ve větší míře se cihly vyskytovaly i v opěrácích a na nároží lodi. Dokladem dřevěných konstrukcí jsou jen otvory po lešení ve zdivu. Kaple byla vně i uvnitř omítnuta, omítky se částečně dochovaly.

Zobrazení kaple

Na nejstarším autoru známém zobrazení - fotografii z pohlednici z roku 1904 (Pleva 1999, 290), je pohled na kapli od západu. Kaple je bez střechy, poškozena je i horní část zdiva lodi. Předsíň i schodiště jsou v troskách, ostění západního portálu lodi chybí, ale západní okno lodi je dosud dochováno včetně záklenku. Průčelí má dosud kompaktní omítku.²³ V kapli jsou vzrostlé stromy, z čehož se dá usuzovat, že všechny klenby jsou již zřícené.

Přibližně ze stejné doby jako pohlednice je kresba severního průčelí kaple v Soupisu památek (Soukup a Valchář 2010, 198). Na kresbě je stavba dochována s nerovnou korunou zdiva a značně poškozenými omítkami, které chybí zvláště v horních částech zdí. Opěráky mají ještě prejzové (?) stříšky. Dochováno je i nároží schodiště do podobné výše, jako zdivo lodi (na fotografii z roku 1904 sahá do úrovně

Vlastějovice, zřícenina kaple sv. Maří Magdaleny na Fiolníku, výřez z pohlednice z roku 1904 (Pleva 1999, 290).

²³ Žlutá barva omítky a bílá pasparta kolem okna mohou být jen autorskou licencí toho, kdo pohlednici koloroval.

parapetu západního okna lodi). Snad přímo z presbyteria kaple vyrůstá nejméně jeden vzrostlý strom.

Před zánikem stavby stále ještě větší část zdi lodi a presbyteria sahala až téměř po úroveň římsy. Bez záklenků bylo západní okno lodi, jižní okno presbyteria a vstup na kruchtu. Omítky se dochovaly zvláště v dolních částech stěn. Otvory po lešení byly viditelné v úrovni parapetu, v poloviční výšce a v úrovni záklenků oken, tj. přibližně po 1,7 m.

Opěráky byly sice bez pultových stříšek, ale měly původní výšku. Výjimkou byl možná jihozápadní opěrák lodi, jehož horní část byla výrazněji poškozena. V místech odstupnění měly téměř všechny opěráky poškození, jehož příčinou byla zřejmě zvýšená expozice těchto míst atmosferickým vlivům.

V lodi a presbyteriu bylo dochováno několik výběhů kleneb. Lépe zachovány byly výběhy a otisky kleneb nesoucích emporu.

Z jižní zdi schodiště zůstala jen dolní část a jihozápadní nároží, zatímco východní zeď stála celá, snad až na horní část. Na západní zdi a jihozápadním nároží lodi byl šikmo stoupající otisk střechy (nebo klenby?) schodiště. Do valeně zaklenuté komůrky pod schodištěm vedl od západu otvor s cihelným záklenkem, původně snad opatřený později vytrženým kamenným ostěním.

Stavební vývoj kaple

Lod' s presbyteriem byly pravděpodobně postaveny víceméně současně. Předsín' se schodištěm na emporu i vlastní emporu kladou autoři Soupisu památek (*Soukup a Valchář 2010, 198*) do 17. století, ale možná se jedná o přístavbu krátce po dokončení kaple nebo o změnu plánu v průběhu stavby. Uspořádání empory, zvláště pokud by pocházela již z předbělohorské doby, mohlo mít podobu trojkřídlé galerie, tzn. že mezi čtyřmi sloupy by nebyla klenba, ale volný prostor obklopený ze tří stran emporou.

Charakter zdíva renesanční části stavby i předsíně se schodištěm je stejný. Pro pozdější dobu vzniku předsíně by mohlo svědčit zazdění dolní části západního okna lodi (v souvislosti se zřízením střechy nad předsíní, toto zazdění by ale mohlo také souviset s dodatečným zřízením empory). Kontakt předsíně s lodí není bohužel viditelný na žádné fotografii. Pro pozdější dobu vzniku schodiště svědčí to, že jeho východní zeď není provázána se středním opěrákem lodi, na který navazuje, a rovněž to, že západní opěrák na jižní stěně lodi zasahuje do profilu schodiště a tím je zužuje na polovinu (opěrák nebyl v těchto místech odsekán).²⁴ Relativní stáří kleneb nesoucích emporu, tj. jejich vztah ke stěnám lodi, už dnes nelze posoudit. Barokní úpravu mobiliáře, konkrétně oltáře, by mohla naznačovat v Soupisu památek uvedená zmínka o přizdění (zazdění?) východního okna presbyteria.

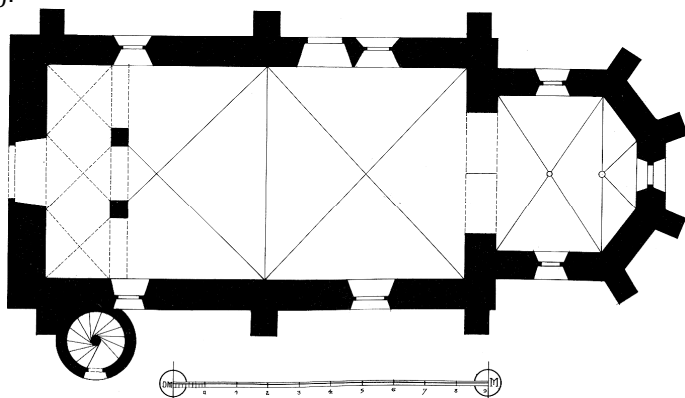
²⁴ Podle fotografií se zdá, že prostor před vstupem na emporu byl poněkud širší, než jak je zakreslen na plánu.

Porovnání s podobnými stavbami

Zvláštností kaple, která upoutá na první pohled a která by mohla přispět k objasnění doby a okolností jejího vzniku, jsou opěráky odstupující od nároží lodi. Podobné řešení najdeme v bližším okolí snad jen v Ledči nad Sázavou u farního chrámu sv. Petra a Pavla a u hřbitovního kostela Nejsvětější Trojice.

Hřbitovní kostel Nejsvětější Trojice v Ledči nad Sázavou je přesně datován mj. i pamětním nápisem k roku 1585, kdy si jej postavili ledečtí měšťané po předchozím svolení majitele panství Jaroslava Trčky z Lípy.²⁵ Měl ale pravděpodobně předchůdce - k roku 1553 je zmiňován *kostel hořejší* (Sedláček 2009, 503).

Kostel se půdorysně podobá kapli na Fiolníku. Má obdélnou loď (uvnitř 13,5 x 6,7 m) a pětiboké presbyterium (hloubka 4,33 m, šířka 4,23 m), triumfální oblouk je široký 3,75 m (Soukup a Valchář 2010, 142-143). Boční strany lodi mají po trojici opěráků se sedlovými stříškami

Ledce nad Sázavou, půdorys hřbitovního kostela Nejsvětější Trojice (Soukup a Valchář 2010, 141)

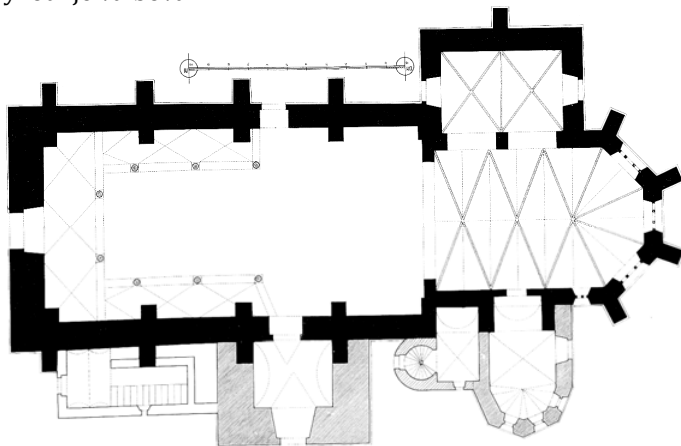
(v tomto případě jsou opěráky dvakrát odstupněné), přičemž krajní opěráky jsou odsazeny od nároží - západní přibližně o 1 m, východní jen o 0,2 m. Presbyterium má tři okna, po jednom v severní, východní a jižní stěně. Kostel je přístupný od západu renesančním půlkruhovým portálem, nad ním je okno, které je v dolní části přizdženo. Empora je přístupná od jihu (v tomto případě točitým schodištěm ve věžovitém přístavku postaveném snad až roku 1765) a původně byla vyšší a byla nesena jen jedním sloupem. Kostel je zaklenutý křížovou klenbou s hřebínky. Na severovýchodním nároží je vnější kamenná kazatelna.

Hřbitovní kostel se od kaple na Fiolníku liší především délkou lodi. Odlišný je i půdorys a klenební obrazec obou presbyterií (pokud je rekonstrukce klenby v plánu kaple na Fiolníku správná). Loď je osvětlena pěti okny, po dvou v bočních stěnách. Kostel má sedlovou střechu (která ale není vyloučena ani u kaple na Fiolníku).

²⁵ Text nápisu zní: LETA 1585 TENTO CHRAM PANIE NAKLADEM NIEKTERYCH DOBRÝCH LIDI MIESSTIANV W LEDCZI GEST WYZDWIZEN (Soukup a Valchář 2010, 141).

Farní chrám sv. Petra a Pavla v Ledči nad Sázavou je rozměrnou stavbou, jejíž presbyterium pochází z doby kolem roku 1400, loď byla později významně upravována. Po stranách kostelní lodi jsou čtyři páry dvakrát odstupněných opěráků se sedlovými stříškami, přičemž západní pár je odsazen od nároží. Tyto opěráky jsou částečně vtaženy do lodi, kde podpírají výběhy klenby. Ta je svou podstatou valená s výsečemi, pokrytá keramickými žebry vytvářejícími síťový obrazec. Západní zeď lodi má výrazně větší tloušťku, než boční zdi lodi. V západní polovině lodi je trojkřídlá empora. Kostel je přístupný od západu pozdně gotickým hrotitým portálem, nad ním je okno. Kostel má západní štít, východní část střechy lodi je valbová.

Přestavba kostela začala roku 1509 a trvala půl století. Nejprve byla postupně stavěna věž a nakonec roku 1554 zaklenuta do té doby plochostropá loď. V té době byla do lodi vestavěna i trojkřídlá empora. Brzy po dokončení se klenba lodi začala rozestupovat, proto byla stažena železnými klenbovými kleš्टěmi a podepřena venkovními opěráky.²⁶ Odsazení západních opěráků od nároží tedy v tomto případě pravděpodobně nemá estetický ale čistě konstrukční důvod.

Ledeč nad Sázavou, půdorys kostela sv. Petra a Pavla (Soukup a Valchář 2010, 128)

Datování kaple

Stavbu kaple na Fiolníku klade řada autorů do doby kolem roku 1586 a za stavebníka označuje Jaroslava Trčku z Lípy. Toto datování zřejmě vychází z podobnosti kaple se hřbitovním kostelem v Ledči. Charakteristický znak kaple a obou ledečských kostelů - opěráky odsazené od nároží lodi, pravděpodobně vznikl v důsledku statických poruch farního kostela sv. Petra a Pavla v Ledči nad Sázavou, které byly způsobeny tíhou klenby a měly být vyřešeny mimo jiné přizdáním vnějších opěráků ke kritickým místům lodi. Stalo tak snad krátce po

²⁶ Soukup a Valchář (2010, 127 a 131) uvádějí, že asi po požáru r. 1509, byl kostel opěracími pilíři uvnitř i zevně, kvůli klenbě opatřen. A o několik stránek dále: Venkovských pilířů muselo se pro zesílení použít, jelikož tlak klenby byl veliký a brzy po vystavení se klenba rozestupovala a musela být železnými kleš्टěmi utužena.

dokončení kleneb, tj. po roce 1554. U hřbitovního kostela v Ledči a kaple na Fiolníku je užití opěráků odsazených od nároží už čistě estetické, jako podpora klenby by lépe fungovaly obvyklé šikmé opěráky na nároží. Řada dalších znaků spojujících kapli na Fiolníku se hřbitovním kostelem v Ledči svědčí ke stejnému datování obou staveb. Za víceméně jistý lze považovat vznik kaple až po získání Vlastějovic Jaroslavem Trčkou z Lípy, tj. přibližně po roce 1573, kdy mu byly zapsány do zemských desek. Ušlechtilejší vzhled kaple ve srovnání se hřbitovním kostelem by mohl naznačovat její vznik po roce 1585, ale nejspíše se tak stalo ještě před vládou poručníků a střídáním majitelů po smrti Jaroslava Trčky roku 1588.

Závěr

Kaple sv. Maří Magdaleny na Fiolníku byla sama o sobě i v polozříceném stavu významnou a jedinečnou památkou. Je velkou škodou, že byla zničena, navíc bez odpovídající dokumentace, která by blíže objasnila její stavební podstatu. Škoda je to o to větší, že byla součástí nádherné krajiny, kde se prolínaly unikátní technické, přírodní a kulturní památky a tvořily harmonický celek. To vše je nyní nenávratně ztraceno.

Martin Bartoš

Vlastějovice, Fiolník,
kříž s nápisem připomínající
zbořenou kapli
(únor 2002)

***Zde na tomto nejvyšším
bodě Fiolníku stával od
16. století kostelík sv. Maří
Magdaleny. Kostelík byl
postaven kolem r. 1586
Jaroslavem Trčkou z Lípy.
Jedná se o hornickou
kapli, kde před vstupem do
magdalémské štoly se
horníci chodili modlit.
Zřícenina kostelíku byla
zbourána počátkem r. 1998
pro pokračování těžby
lomového kamene.***

Literatura

Nejpodrobnější informace o historii dolování ve Vlastějovicích a jeho pozůstatcích jsou v (pravděpodobně těžko dostupném) článku *Dolování u Vlastějovic* od M. Příbyla (1994) a v textu *Dějiny dolování železných rud ve Vlastějovicích (Konvička)*. Řada souvisejících informací je i v publikaci P. Pauliše (1999). Nejvíce informací o kapli sv. Maří Magdaleny na Fiolníku lze nalézt v knize *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Leděčském (Soukup a Valchář 2010)*. Přehled majitelů Vlastějovic je v pracích Sedláčka (1900 a 1909) a Kuči (2011 a 1998). Spíše vypravěčsky je pojata publikace *Pod Fiolníkem (Smítka 1990)*, která uvádí řadu někdy i detailních údajů, jejichž hodnověrnost je však, zvláště pro starší období, diskutabilní. Mj. uvádí plné znění privilegia císaře Ferdinanda I. povyšující Vlastějovice na městečko Hamrštat a stručnou historii a popis tvrze a zámku ve Vlastějovicích, železáren ve Vlastějovicích a Budčicích, kaple na Fiolníku a dnes už rovněž neexistující vápenky v Nové Louce u Bohdanče.

Bartošová I. (2002): *Právní problémy péče o nemovité kulturní památky*. - Bakalářská práce, Univerzita Pardubice, Fakulta ekonomicko-správní, Pardubice.

Čechura M. (2012): *Zaniklé kostely Čech*. - Libri, Praha.

Hlušíčková H. ed. (2004): *Technické památky v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. IV. díl*. - Libri, Praha.

Kolektiv (1993): *Causa Fiolník*. - Speleo č. 11, 20-22.

Konvička V. (nedat): *Dějiny dolování železných rud ve Vlastějovicích*. -

<http://podzemi.solvayovylyomy.cz/histor/lokality/vlastej/VLASTEJ.htm>

Kuča K. (1998): *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. III. díl*. - Libri, Praha.

Kuča K. (2011): *Města a městečka v Čechách, na Moravě a ve Slezsku. VIII. díl*. - Libri, Praha.

Pauliš P. (1999): *Mineralogické lokality okolí Kutné Hory*. - Kuttna, Kutná Hora.

Pleva F. (1999): *Toulky Vrchovinou*. - Leděč nad Sázavou.

Pravda V., Malý P. (1997): *Záchrana malého těžního stroje*. - Hornický zpravodaj (vydává Klub přátel hornických tradic Kladno o.s.) č. 3/2007, s. 27-28.

[http://www.kpht-](http://www.kpht-kladno.cz/e_download.php?file=data/editor/97cs_3.pdf&original=HZ_3_07.pdf)

[kladno.cz/e_download.php?file=data/editor/97cs_3.pdf&original=HZ_3_07.pdf](http://www.kpht-kladno.cz/e_download.php?file=data/editor/97cs_3.pdf&original=HZ_3_07.pdf)

Příbyl M. (1994): *Dolování u Vlastějovic*. - Krasová deprese, č. 1, s. 2-8 a příloha.

Sedláček A. (1900): *Hrady, zámky a tvrze království českého. Díl dvanáctý. Čáslavsko*. - Nákladem F. Šimáčka, Praha (fotoreprint: 1997, Argo, Praha).

Sedláček A. (1909): *Místopisný slovník historický království českého*. - Bursík a Kohout, Praha (fotoreprint: 1998, Argo, Praha).

Soukup J., Valchář J. (2010): *Soupis památek historických a uměleckých v politickém okrese Leděčském*. - Artefactum, Praha (ed.: Sommer, J., Uhlíková, K.).

Smítka F. (1990): *Pod Fiolníkem*. - Kamenoprůmysl Skuteč, Skuteč.

Přílohy

Příloha č. 1

*Dopis od: ONV Kutná Hora, komu: MNV Vlastějovice (1965):
Oznámení o zápisu kaple do státního seznamu nemovitých kulturních památek.*

1831/65 Čepická

Místní národní výbor Vlastějovice
okres Kutná Hora

Oznamujeme Vám, že rozhodnutím Školské a kulturní komise ONV v Kutné Hoře byly ve Vaší obci zapsány tyto objekty do státního seznamu nemovitých kulturních památek :

- Vlastějovice, os. Kounice - statek čp. 9
- Vlastějovice, os. Volavá Lhota- kostel sv. Maří Magdaleny za vsí v lese u
triangulačního bodu
- Vlastějovice, os. Volavá Lhota- žulový tesaný kříž /křížovatka na severním
obvodě vsi/

Tyto objekty jsou chráněny podle zákona č. 22/58 Sb. t.j., že všechny případné stavební úpravy musí být předem projednány s památkovými orgány.

Prosíme Vás zároveň, abyste laskavě upozornili předběžně na tuto skutečnost vlastníky/ nebo uživatele/ uvedených objektů.

Prosíme Vás, abyste nám ještě laskavě sdělili adresu vlastníka kostela sv. Maří Magdaleny v lese u triang. bodu pro definitivní vyrozumění zvláštním formulářem .

S pozdravem

vedoucí odborného oddělení : *(podpis)*

Příloha č. 2

EVIDENČNÍ LIST NEMOVITÉ KULTURNÍ PAMÁTKY ²⁷

1. *Obec:* Vlastějovice
2. *Okres:* Kutná Hora
3. *Kraj:* Středočeský
4. *Poř. číslo:* 2836
5. *Název (označení) památky:* zřícenina kaple Maří Magdaleny
6. *Bližší označení umístění památky:* severovýchodně od obce v lese na kopci zvaném Fiolník
8. *Vlastník (správce, trvalý uživatel):* Československé státní lesy, Praha 1., Nové Město, Bolzanova 7
9. *Popis památky (včetně sochařské, výzdoby):* Orientované jednolodí s polygonálním chórem a západní předsíní, zachované dnes po koruny zdíva. Průčelí byla hladce omítaná, členěná opěrnými pilíři; okna lodi i chóru jsou lomená, se šikmými, z cihel vyzděnými ostěňmi.

Hlavní loď, osvětlena 2 okny, byla původně zaklenuta 2 poli křížových kleneb, jejichž otisky a výběhy jsou dosud zachovány. V západní části měla vloženou zděnou kruchtou, podklenutou 3 křížovými klenbami.

Vítězný oblouk nemá zachování archivoltu; měl hladká nečleněná ostění. Nehluboký chór, osvětlený 3 okny, byl zaklenut lunetami. Západní předsíň, pravděpodobně plochostropá, měla vložené schodiště, jímž se chodilo na kruchtou. Na

²⁷ Uvedeny jsou pouze vyplněné položky.

- jihu k ní přiléhala malá valeně klenutá komora.
10. *Časové, slohové a autorské určení:* Stavba pravděpodobně z 1. pol. 17. století, předsíň přistavěna později; zrušena pravděpodobně koncem 18. století. Na kopci bývaly doly na železnou rudu.
 12. *Zhodnocení a kulturně politický význam památky, zdůvodnění ochrany:* zřícenina kultovní stavby v dominantní poloze nad krajinou
 13. *Stav zachování památky a příp. návrhy opatření:* Nutné zajištění korun zdiva a vyčištění okolí i býv. interiéru kaple od stromového náletu.
 15. *Odkaz na literaturu:* J. Schaller, Topographie des Königreichs Böhmen, V, 1787, str. 209; J.G. Sommer, Böhmen, XI. 1843, str. 98 n.
 18. *Evidenční list zpracoval:* SÚPPOP, 1970
 20. *Poznámky, záznamy změn a doplňků:* Upuštěno od památkové ochrany rozhodnutím MK ČSR č. 13.641/80-VI/1 ze 7.8.1980 (došlo do SÚPPOP pod čj. 4560/80). Jaroslav Herout, 5.9.1980

Příloha č. 3

*Koncept dopisu od: SÚPPOP, komu: KSSPPOP SČ (7.11.1966):
Nesouhlas s otvírkou kamenolomu ve Vlastějovicích.*

Exp. KSSPPOP Středočeského kraje, Praha - Smíchov, Zborovská 11.

Zasíláme vám vyžádané vyjádření k záměru otvírky kamenolomu v prostoru k. ú Vlastějovice, okr. Kutná Hora v masivu kopce - Fialník. Po provedeném průzkumu v terénu za účasti dr. L. Kamaráda a dr. Naumana jsme dospěli k uzávěru, že otevření kamenolomu o požadovaném výkonu, řádově se pohybujícím mezi 100.000 - 200.000 t štěrku ročně a v poloze, naznačené otevřenými rýhami v terénu, by nezbytně došlo k velmi značné krajinné devastaci, která by postihla krajinu, do níž směřuje již nyní značný spád rekreace, který se v budoucích letech bude nesporně značně zvyšovat. Lom má být otevřen podle informací, získaných v místě v čelném masivu kopce, otevřeném pohledově do údolí řeky Sázavy a to dosti vysoko nade dnem údolí. Další závadou je, že jediný možný směr pro dopravu vytěženého kamene vede přímo obcí Vlastějovice k železniční trati, kde by bylo dosavadní staniční zařízení nutno podstatně rozšířit. Podle informací, poskytnutých tajemníkem MNV Vlastějovice, by se výstavba kamenolomu a dopravních cest nutně střetala a plány rozvoje obce, která je určena za obec střediskovou. To vše vede k tomu, abychom velmi rozhodně odmítali investiční záměr. Další důvody jsou i v tom, že sám kopec Fialník svou geologickou skladbou - ruly, prostoupené systémem poruch, na nichž jsou vyvinuty skarnové polohy, namnoze zpřístupněné povrchovými odkryvy, štolami po končícím dolování i zajištěnými a nezajištěnými vrty - představuje zajímavý útvar, jehož postupná částečná nebo případně i úplná likvidace dlouhodobou těžbou kamene, by představovala citelnou ztrátu přírodních hodnot. K tomu přistupuje dále i skutečnost, že na části kopce se porůznu zachovaly zbytky přirozených nebo přirozeným blízkých porostů typu složité bučiny s poměrně bohatým bylinným patrem. Likvidace tohoto lesa i částí lesa hospodářského by rovněž vznikla škoda na přírodním prostředí.

Protože je nám ovšem známa skutečně naléhavá potřeba těžby kamene, uvažovali jsme i o jiných možnostech otevření tohoto ložiska, a dospěli jsme k závěru, že by patrně bylo přijatelnější otevření směrem od východu, t.j. od silnice Vlastějovice - Pavlovice kde by též nemusilo dojít k tak citelnému narušení života obce Vlastějovice dopravou kamene a snad ani k tak silnému zaprášení rozptylem prachu z drtírny. Hlavní výhodou tohoto

přístupu k zásobám by ovšem bylo to, že by bylo možno zachovat kulisu čelného úbočí a porostů na něm rostoucích. Ani toto řešení není ovšem ideální pro obec s výrazným rekreačním zaměřením.

Pokud jsme se mohli přesvědčit z materiálů, které nám byly ukázány na MNV Vlastějovice, hrozí nebezpečí, že navrhovatel se bude snažit prosazovat svůj záměr s velkým úsilím a již v materiálech, které nám byly ukázány, k tomu účelu využívá i předběžného vyjádření Krajského střediska pam. péče a ochrany přírody, jež si vykládá jako souhlas se svým záměrem. Je proto třeba, aby další postup pracovišť ochrany přírody byl co nejtěsněji koordinován.

V Praze dne 7. listopadu 1966 (*podpis*)

Příloha č. 4

*Dopis od: RND Ejpvovice, závod Mořina, komu: Ministerstvo kultury ČSR (5.4.1976):
Žádost o vyškrtnutí zříceniny kaple ze seznamu chráněných památek.*

Titl. Ministerstvo kultury ČSR, Valdštejská 10, Malá Strana, Praha 1
Mo/TÚ/ Z, 5. 4. 1976

Věc: Kaple sv. Maří Magdaleny v kat. území Vlastějovice, okres Kutná Hora

Při zpracovávání výhledového plánu těžby v duchu vládních nařízení č. 182/72 a č. 206/72 na lokalitě Vlastějovice, která je samostatným těžebním provozem, spadajícím pod závod RND Mořina a kde je schválen dobývací prostor pod. zn. MHD D.P. 18 z roku 1961 zjistili jsme, že do seznamu kulturních památek byla zahrnuta v roce 1973 zřícenina kaple sv. Magdaleny, nacházející se uprostřed severní části našeho dobývacího prostoru.

V rámci hranic výše uvedeného dobývacího prostoru, který nese název Vlastějovice, bylo závodu povoleno průmyslové dobývání ložiska skarnů a rul. Tato dobývací činnost navázala na předchozí podzemní báňskou činnost, zaměřenou na dobývání ložiska magnetovce. Dobývací prostor má celkovou rozlohu 28 ha, 01 a, 32 m².

Při schvalování dobývacího prostoru nebyly orgány státní památkové péče stanoveny žádné objekty, které by při lomové těžbě bylo zapotřebí chránit. Při předběžném jednání na místě samém jsme zjistili (viz příložený zápis), že v roce 1973 byla jako chráněný objekt z hlediska památkové péče stanovena zřícenina kaple sv. Magdaleny, pocházející ze 16. století a nacházející se v severní části dobývacího prostoru.

Na základě schválení dobývacího prostoru Vlastějovice došlo na této lokalitě v letech 1968-1970 k rozsáhlé investiční činnosti. Byl zde otevřen lom a vybudováno drtící zařízení na výrobu drobného a hrubého drceného kameniva.

V současné době je projektovou organizací Interprojekt Praha zpracováván návrh na racionelní vytěžení celého ložiska Vlastějovice, v rámci hranic dobývacího prostoru.

Objekt zříceniny bývalé kaple sv. Magdaleny se nachází přímo na ložisku, k jehož odtěžení dojde během několika let. Při jednání dne 30.3.1976 na lokalitě Vlastějovice bylo zjištěno, že s ohledem na umístění zříceniny kaple uprostřed ložiska, předchozí rozsáhlé poddolování prostoru pod kaplí při někdejší podzemní báňské činnosti, jakož i negativní vliv těžebních prací v lomu Vlastějovice (tlaková vlna při clonových odstřelech, neustálé otřesy podloží zříceniny kaple), nelze z technického hlediska uvažovat se stanovením jakéhokoliv ochranného pilíře, který by zajistil další existenci zříceniny kaple. S touto možností nemůže podnik RND Ejpvovice, závod RND Mořina souhlasit ani z toho důvodu, že na lokalitě Vlastějovice je celkový nedostatek zásob nerostné suroviny pro lomovou těžbu, takže je krajně nevhodné jakýmkoliv zásahem snižovat objem

těžitelných zásob.

Na základě výše uvedeného zdůvodnění žádáme Vás, aby zřícenina kaple sv. Magdaleny, jejíž současný stav je velmi špatný a neustále se zhoršuje, byla vyškrtuta ze seznamu chráněných památek, do kterého se zřejmě v roce 1973 dostala nedopatřením, bez právních podkladů a změn v užívání dobývacího prostoru Vlastějovice.

Věříme, že vyhovíte naší žádosti o vyčlenění zbytků kaple sv. Magdaleny ze seznamu kulturních památek, neboť s ohledem na její technický stav by bylo zapotřebí vynaložit v nejbližší době na její záchranu značné náklady. Účelnost této investice by byla velmi problematická, neboť díky svému nevýhodnému umístění je objekt zříceniny kaple stejně odsouzen k samovolné zkáze.

Z hlediska národohospodářského pak nemůže historická cena kaple nahradit ztrátu, která by vznikla úbytkem nerostné suroviny a tím i omezením výroby drčeného kameniva, jenž je v této oblasti nedostatkové.

Se soudružským pozdravem Čest práci!

Ing. Bezděka Václav, ředitel závodu Mořina (*podpis, razítko*)

Příl.: 1 x zápis z jednání

Rozdělovník:

- 1) SSPPOPSKNV Praha
- 2) Státní ústav památkové péče a ochrany přírody Praha
- 3) ONV Kutná Hora, odbor kultury
- 4) FMHTS - p.g. Martinec
- 5) provoz Vlastějovice

Příloha č. 5

*Koncept dopisu od: KSSPPPOP SČ (?), komu: Ministerstvo kultury ČSR (po 30.3.1976):
Návrh na upuštění od památkové ochrany kaple.*

P.d.

Zřícenina kaple sv. Máří Magdaleny ve Vlastějovicích /č.rejstř.2.836/III.kat./ z první poloviny 17.stol., zrušena pravděpodobně koncem 18.stol.

Jednolodní s polygonálním chórem se západní předsíní přistavěnou později, je zachována po korunu zdíva. Průčelí hladké s opěrnými pilíři, okna lomená se šikmými z cihel vyzděnými ostěními. Hlavní loď osvětlena dvěma okny, zaklenuta dvěma poli křížových kleneb, jejichž otisky a výběhy dosud zachovány.

Rudné a nerudné doly Ejovice n.p., závod Mořina, okr.Beroun žádají o upuštění od památkové ochrany.

<Objekt kaple se nachází uprostřed severní části dobývacího prostoru, /v lokalitě Vlastějovice/ který byl schválen pod zn.MHD D.P.18 v roce 1961. Na celkové rozloze 28 ha bylo povoleno průmyslové dobývání ložiska skarnů a rul. Na základě schválení dobývacího prostoru Vlastějovice došlo na této lokalitě v letech 1965-1970 k rozsáhlé investiční činnosti a byl zde otevřen lom a vybudováno drtící a třídící zařízení. V současné době je Interprojektem Praha zpracováván návrh na racionální vytěžení celého ložiska v rámci hranic dobývacího prostoru. Kaple sv. Máří Magdaleny se nachází přímo na ložisku, k jehož odtěžení dojde během několika let a navíc v dobývacím prostoru na poddolovaném území s dřívější důlní činností, takže podloží kaple nelze z technického hlediska vhodně zajistit tak, aby nedošlo ke zřícení objektu.>

Z těchto důvodů navrhuje upustit od památkové ochrany kaple.

Na jednání ve Vlastějovicích dne 30.3.1976 se zástupci Interprojektu, RND Mořina a

SSPPOP /ing.Kalfus/ dohodli požádat MK o upuštění od pam. ochrany.

Navrhuje se tato exp.

Exp. MK ČSR - odd.VI/1, Maltézské nám.1, Praha 1 - Malá Strana

K Vašemu čj. 9.410/76 - VI/1 ve věci: Vlastějovice, kaple sv.Máří Magdaleny, okr.Kutná Hora - upuštění od památkové ochrany sdělujeme:

Jde o zříceninu kaple sv.Máří Magdaleny z první pol.17.stol., která byla zrušena pravděpodobně koncem 18.stol., zapsána ve státním seznamu pod rejstř.číslem 2.836/III.kategorie.

<dále text p.d.>

Z těchto důvodů navrhujeme upustit od památkové ochrany

Příloha č. 6

Dopis od: Ministerstvo kultury ČSR, komu: SÚPPPOP (18.7.1980):

Předání dokumentace kaple sv. Maří Magdaleny.

(hlavička) Ministerstvo kultury ČSR

Čj. 13.641/80 - VI/1, V Praze dne 18. července 1980

Věc: Vlastějovice, okr. Kutná Hora - kaple Maří Magdaleny, předložení dokumentace

(adresa) Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, Praha

(příjmové razítko) Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, Došlo 22. VII. 1980, Č.j. 4241, Odd. P5

(text) Ministerstvo kultury ČSR Vám v příloze postupuje 1 paré dokumentace stanovené pod Čj. 20.204/76 jako podmínku k upuštění od památkové ochrany kaple sv. Maří Magdaleny ve Vlastějovicích okr. Kutná Hora.

Krajské středisko státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského krajského národního výboru rovněž povinnou dokumentaci obdrželo a je toho názoru, i když má určité nedostatky v kresebném podání, že ji lze považovat za postačující. Přepřerování dokumentace bylo uloženo Rudným dolům již pod čj. 10.675/77 a podle připomínek byla zpracována předkládaná dokumentace.

Ministerstvo kultury žádá o Vaše stanovisko k uvedené věci.

Dr. Helena Hanšová, v.r., vedoucí oddělení památkové péče

Příloha: 1 paré dokumentace č. 1

Za správnost: *(podpis)*

Příloha č. 7

Dopis od: Ministerstvo kultury ČSR, komu: SÚPPPOP (7.8.1980):

Rozhodnutí o upuštění od památkové ochrany kaple sv. Magdaleny.

(hlavička) Opis, Ministerstvo kultury ČSR, Čís. 13 641/80 - VI/1, V Praze dne 7. srpna 1980

(příjmové razítko) Státní ústav památkové péče a ochrany přírody v Praze

Došlo: 11.VIII.1980, Číslo 4560, Odd. P5

(adresa) Rudné doly, národní podnik, Příbram, závod Mořina

(text) Věc: Vlastějovice, okr. Kutná Hora - kaple Maří Magdaleny, rozhodnutí o upuštění od památkové ochrany

Ministerstvo kultury ČSR zahájilo pod čj. 9 410/76 řízení o upuštění od památkové ochrany kaple Maří Magdaleny ve Vlastějovicích, okres Kutná Hora, a pod čj. 20 204/76 stanovilo podmínky dokumentace.

Na základě sdělení střediska státní památkové péče a ochrany přírody Středočeského kraje čj. 2541/80 a Státního ústavu památkové péče a ochrany přírody čj. 4241/80, že byla předána dokumentace, která je v podstatě vyhovující, používá ministerstvo kultury ČSR své pravomoci ve smyslu § 13 zákona č. 22/1958 Sb., o kulturních památkách a upouští od památkové ochrany kaple Maří Magdaleny ve Vlastějovicích, okres Kutná Hora.

Proti tomuto rozhodnutí je možno se odvolat do 15 dnů od jeho doručení.

Dr. Helena Hanšová v.r., vedoucí oddělení památkové péče

Za správnost: *(podpis)*

Státní ústav památkové péče a ochrany přírody, Valdštejnské nám. 1, Praha 1, Na vědomí

P 5: Zaznamenáno na evid. listě a ve jmenném seznamu. Možno založit ad acta. 5. 9. 1980 *(podpis: Wagner, Jaroslav Herout)*

A - 10

Příloha č. 8

*Dopis od: ONV KH odbor kultury, komu: ONV KH odbor výstavby (10.12.1984):
Souhlas odboru kultury s vydáním demoličního výměru.*

(hlavička) Okresní národní výbor v Kutné Hoře, odbor kultury

V Kutné Hoře dne 10.12.1984, č.j.kult 179/84 - N

(adresa) Odbor výstavby ONV, zde

(text) Věc: Předání žádosti o povolení odstranění stavby a vyjádření odboru kultury

Odbor kultury ONV v Kutné Hoře předává tímto žádost Rudných dolů n.p. Příbram závod Mořina o povolení odstranění stavby a vydání demoličního výměru na zříceninu kaple s.v.Magdaleny, která se nachází na vrcholu kopce Fiolníku v KÚ Vlastějovice.

Vzhledem k tomu, že ministerstvo kultury ČSR dne 7.8.1980 vydalo pod čj. 13641/80 - IV/1 rozhodnutí o upuštění od památkové ochrany kaple Maří Magdaleny ve Vlastějovicích nemá odbor kultury ONV z hlediska státní památkové péče podstatných připomínek a s vydáním demoličního výměru souhlasí.

Doporučujeme však, aby dochované obvodové zdivo nebylo odstraňováno pomocí trhaviny, ale ručním rozebráním, nebo mechanickým rozrušením a zahrnutím do lomu.

Se soudružským pozdravem

Josef Novotný v.r., vedoucí odboru kultury ONV

Josef Nuhlíček, inspektor pro kulturu ONV

Na vědomí: Rudné doly, závod Mořina

Příloha č. 9

*Dopis od: ONV KH odbor výstavby, komu: Rudné doly n. p.; závod Mořina (14.2.1985):
Rozhodnutí o povolení odstranění zříceniny kaple.*

Odbor výstavby a územního plánování ONV v Kutné Hoře

Čj. VÚP 92/85

V Kutné Hole dne 14.2.1985

Vyřizuje: Kašpar

Správný poplatek 200,- zaplacen 11.12.1984

Rudné doly n. p.; závod Mořina PSČ 267 17

ROZHODNUTÍ

Odbor výstavby a územního plánování ONV v Kutné Hoře, příslušný podle ust. § 117 zák. č. 50/76 Sb., projednal Vaši žádost o odstranění stavby ze dne 5.11.1984

Po přezkoumání žádosti podle ust. § 88 zák. č. 50/76 Sb. a vyhl. č. 86/76 Sb., § 48 a § 49 vyhl. č. 85/76 Sb.

povoluje odstranění stavby kaple sv. Magdaleny na st.p. 55 k.ú. Vlastějovice - rozebráním

Pro provedení demolice se stanovují tyto podmínky:

1. Při provádění prací budou dodrženy předpisy týkající se bezpečnosti práce.
2. Bude dbáno na ochranu zdraví osob pracujících při demolici.
3. Demolici budou provádět Rudné doly Vlastějovice
4. Materiálu z demolice bude použito na vyvážku
5. Lhůta k dokončení prací se stanovuje 31.12.1985
6. Dozor na stavbě bude provádět s. inž. Tomáš Jarka
7. Nebudou narušena ani poškozena práva vlastníků sousedních nemovitostí.
8. Před zahájením prací na demolici bude vyrozuměn MNV Vlastějovice

Rozhodnutí o námitkách účastníků řízení: Účastníci řízení nemají námitek proti provedení demolice

Odůvodnění: Stavební úřad přezkoumal žádost z hledisek uvedených v ust. § 90 zák. č. 50/76 Sb. a zjistil, že uskutečněním demolice nebudou ohroženy či omezeny oprávněné zájmy a práva účastníků řízení a orgánů st. správy.

Poučení: Proti tomuto rozhodnutí lze podat odvolání do 15 dnů po doručení k odboru výstavby a územního plánování SKNV Praha, podáním u zdejšího odboru.

Vedoucí odboru výstavby a územního plánování ONV: Polívka Karel (*podpis, razítko*)

Zasílá se: MNV Vlastějovice

ONV OVÚP s. Müllerová

st. lesy p.ř. Hradec Králové

ONV odbor kultury

Příloha č. 10

Dopis od: OÚ Vlastějovice, komu: OkÚ KH referát životního prostředí (18.2.1993):

Možnost revokace rozhodnutí o upuštění od památkové ochrany kaple.

(hlavička) OBECNÍ ÚŘAD VLASTĚJOVICE PSČ 285 23 Okres Kutná Hora

(adresa) Okresní úřad; Referát životního prostředí; Kutná Hora; Doporučeně

(příjmové razítko) Okresní úřad Kutná Hora; došlo 19. II. 1993; Č.j.: RŽP 449/93

Naše značka 2/93 - 60; Vyřizuje Ing. Malimánek; Vlastějovice, dne 18.2.1993

Věc Dotaz na vyjmutí z lesního půdního fondu

Usnesením rady bývalého ONV v Kutné Hoře č. 60/86 ze dne 27. 2. 1986 bylo odsouhlaseno trvalé vynětí části pozemku č. kat. 354/1 v k. ú. Vlastějovice o výměře 1,75 ha z lesního půdního fondu. V odůvodnění je uvedeno, že platnost tohoto rozhodnutí zaniká podle § 33, písm. b/ zák. č. 96/1977 Sb., jestliže nedojde k realizaci záměru, pro nějž došlo k vynětí pozemku z LPF do dvou let.

Jednalo se tehdy o záměr na rozšíření kamenolomu ve Vlastějovicích. Protože k uskutečnění tohoto záměru do dnešní doby nedošlo, žádáme Vás zdvořile, abyste nám sdělili, zda-li došlo v době od 27. 2. 1988 k obnovení řízení o trvalém vynětí výše uvedeného pozemku z LPF. Obecnímu úřadu o tom není nic známo.

Pokud se tak nestalo, kamenolom by měl nepochybně zajistit obnovení vytěženého lesního porostu. Za pozornost by pak jistě stála i revokace rozhodnutí Ministerstva

kultury ČSR zn. 13641/80-VI-1 o upuštění od památkové ochrany Kaple Máří Magdalény, která se v uvedeném místě nachází.

Děkujeme Vám za podanou zprávu a jsme s pozdravem
Za OÚ Vlastějovice starosta Ing. Malimánek Slavomír

Příloha č. 11

*Dopis od: OkÚ KH referát regionálního rozvoje, komu: Kamenolom spol. s r.o. (31.8.1995):
Okresní úřad Kutná Hora nic nenamítá proti demolici kaple.*

(hlavička) Okresní úřad Kutná Hora, referát regionálního rozvoje

Radnická 178, PSČ 284 22, V Kutné Hoře dne 31.8.1995

Č.ev.: RR/1296, Č.j.: 401/95, vyřizuje: Seifert, telefon: 701151

(adresa) Kamenolom spol. s r.o., Jan Matuna - jednatel

285 23 Vlastějovice

(text) Věc: Demolice zbytku kaple sv. Magdaleny ve Vlastějovicích, okres Kutná Hora

Na základě vašeho dopisu ze dne 22.8.1995 sdělujeme, že v současné době kaple sv. Magdaleny není zapsána v ústředním seznamu nemovitých kulturních památek a ani neleží v památkově chráněném území ve smyslu §§ 5, 6 a 17 zákona ČNR č. 20/1987 Sb.

Z výše uvedených důvodů nemá OkÚ Kutná Hora, referát regionálního rozvoje jako výkonný orgán státní památkové péče k demolici připomínek s tím, že by před vlastní demolicí zbytku kaple, mělo dojít k zaměření a zdokumentování současného stavu.

Ing. Studnička, vedoucí referátu (*podpis, razítko*)

Na vědomí: Obec Vlastějovice, Městský úřad Zruč nad Sázavou, stavební úřad

Telefon-ústředna: 0327/701111, Fax: 0327/2952

Příloha č. 12

*Dopis od: MěÚ Zruč n.S. odbor výstavby, komu: Kamenolom spol. s r.o. (15.2.1996):
Rozhodnutí o povolení odstranění zříceniny kaple.*

(hlavička) Městský úřad Zruč nad Sázavou - odbor výstavby, Zámek 1, PSČ 285 22, tel. 0327-931 404

Zn. Výst. 1970-705/95/96/Ty/B1, Vyřizuje: Ing. Tyrner, Ve Zručí n/S. dne 15.2.1996

(příjmové razítko) Okresní úřad Kutná Hora, Č. ev. RR 295/96, Došlo 23.2.1996

(adresa) Kamenolom, spol. s r.o., Vlastějovice

Rozhodnutí

Městský úřad ve Zručí nad Sázavou, odbor výstavby, jako příslušný stavební úřad, projednal Vaši žádost o povolení odstranění stavby na pozemku č. parc. 55, k.ú. Vlastějovice s účastníky řízení a dotčenými orgány státní správy a při ústním jednání spojeném s místním šetřením a na podkladě výsledku provedeného řízení Vám podle § 88 odst. 2 zák. č. 50/1976 Sb., o územním plánování a stavebním řádu /stavební zákon/, ve znění zák. č. 103/1990 Sb., č. 262/1992 Sb. a č. 43/1994 Sb.

povoluje odstranění

zříceniny kaple sv. Magdaleny na pozemku č. parc. 55 v k.ú. Vlastějovice za těchto podmínek:

1/ Stavba bude odstraněna do 30.6.1996

2/ Odstranění stavby bude provedeno ručně, bez použití trhačí techniky.

3/ Odstranění stavby provede organizace- Kamenolom Vlastějovice, spol. s r.o. pod vedením p. Jana Matuny.

4/ Materiál z likvidace objektu bude pokud možno použit ke stavbě malé kapličky na pozemku č. parc. 910/1, k.ú. Vlastějovice. Neupotřebený materiál bude vhodně odděleně deponován.

5/ Při odstranění stavby budou dodrženy platné obecně závazné právní předpisy, zejména vyhláška č. 83/1976 Sb., ve znění pozdějších změn a doplnění, a vyhláška č. 324/1990 Sb.

6/ Při demoličních pracích budou dodrženy předpisy týkající se bezpečnosti práce, zejména při práci ve výškách, na lešení, při manipulaci s materiálem a bude dbáno na ochranu zdraví pracujících provádějících odstranění objektu.

7/ Pro odstranění stavby bude předem vypracován technologický postup.

Odůvodnění:

Kamenolom Vlastějovice, spol. s r.o. podal dne 12.9.1995 žádost o povolení k odstranění stavby, doloženou potřebnými podklady a vyjádřeními účastníků s tím, že odstranění bude provedeno organizací Kamenolom Vlastějovice, spol. s r.o. Stavební úřad opatřením ze dne 2.10.1995 pod zn. Výst. 1970-705/95/Ty/B1 oznámil účastníkům a dotčeným orgánům státní správy zahájení řízení o odstranění shora uvedené stavby a nařídil ústní jednání spojené s místním šetřením na den 16.10.1995

Stavební úřad v provedeném řízení zjistil, že odstraněním stavby při dodržení jím stanovených podmínek nejsou ohroženy zájmy společnosti ani práva a oprávněné zájmy účastníků řízení.

Poučení:

S odstraňováním stavby lze započít teprve po nabytí právní moci tohoto rozhodnutí.

Proti tomuto rozhodnutí se lze odvolat do 15 dnů ode dne jeho doručení k referátu regionálního rozvoje Okresního úřadu v Kutné Hoře, podáním odboru výstavby.

Jiří Karafiát, vedoucí odboru výstavby, MěÚ ve Zruči nad Sázavou (*podpis, razítko*)

Správní poplatek vyměřen podle pol. č. 21 písm. c/ sazebníku zákona č. 368/1992 Sb., ve znění zák. č. 10/1993 Sb., ve výši Kč 100,-, zaplacen dne 21.2.1996.

Obdrží:

- Okresní úřad Kutná Hora - ref. RR, oddělení kultury
- Obecní úřad Vlastějovice
- Kamenoprůmysl Skuteč, ul. V. Nováka 597, Skuteč
- Lesy ČR - lesní správa Ledeč nad Sázavou
- Obvodní úřad Kladno - Ctiborova 1487, Kladno

Vlastějovice, vrch Fiolník, pozůstatky kaple sv. Maří Magdaleny (únor 1998)

Vlastějovice, zřícenina kaple na Fiolníku od jihu (květen 1996)

Vlastějovice, zřícenina kaple na Fiolníku od jihozápadu
(květen 1996)

Vlastějovice, zřícenina kaple na Fiolníku, přístavek se schodištěm na emporu od západu (květen 1996). V dolní části zdi je otvor do komory pod schodištěm.

Vlastějovice, zřícenina kaple na Fiolníku od severozápadu (květen 1996)

Vlastějovice, zřícenina kaple na Fiolníku od severu (květen 1996)

Vlastějovice, zřícenina kaple na Fiolníku od severovýchodu (květen 1996)

Vlastějovice, zřícenina kaple na Fiolníku od východu (květen 1996)

Vlastějovice, zřícenina kaple na Fiolníku, interiér, severní stěna lodi a presbyterium (květen 1996)

Vlastějovice, zřícenina kaple na Fiolníku, interiér,
západní stěna lodi (květen 1996)

Vlastějovice, zřícenina kaple na Fiolníku, pohled z předstíne
do kaple (květen 1996)

Vlastějovice, zřícenina kaple na Fiolníku, výklenky v severní stěně předsíně (květen 1996)

Vlastějovice, kaple na Fiolníku se zazdívkou východního okna (SOKA KH).

Proměna pomníku „U Kalicha“ v Kutné Hoře

Dodatek k článku Poškozeno opravou ve sborníku Kutnohorsko č. 21 (2019)

Původní jedenáctiřádkový nápis na pomníku, doložený fotografií z doby krátce po jeho postavení (Státní okresní archiv Kutná Hora - dále SOkA KH - fotografie č. 22), zněl: / PAMÁTCE / MUČENNÍKŮ / KUTNOHORSKÝCH / ZA VÁLEK / HUSITSKÝCH / DO DOLU NA / MARTINSKÉ STRÁNÍ / VMETENÝCH / KATOLÍKŮ / I / PODOBOJÍ. / V této podobě je citován ještě v časopise Krásné město r. 8, č. 3 (1949), s. 33.

V nezjištěné době byl nápis změněn na sedmiřádkový, doložený velmi špatně čitelnou fotografií z počátku 50. let 20. století (foto F. Vrátný): / PAMÁTCE / KUTNOHORSKÝCH / MUČEDNÍKŮ / VMETENÝCH / ZA HUSITSKÝCH / VÁLEK DO DOLŮ NA / MARTINSKÉ STRÁNÍ /.

Matoucí popis, podobný nápisu na dnešním pomníku, je na rubu archivní fotografie pomníku snad z konce 40. let 20. století (SOkA KH č. 996): *Prostý obelisk „U Kalicha“ je pamětníkem na nevinné kutnohorské havíře podobojí, vmetané do Martinských šachet ve válkách husitských.*

Podobný pomník, i když menší a jednodušší, je v Čáslavi před kostelem sv. Alžběty. Na téměř krychlovém soklu stojí na třech koulích trojboký kamenný komolý jehlan s kamenným křížem na vrcholu. Pomník je věnován *Padlým pěšího pluku čís. 21 ve válkách 1859, 1866 a 1878. Snad dodatečně bylo přidáno věnování Našim chrabrym vojínům padlým ve světové válce 1914 - 1918.*

Kutná Hora, pomník U kalicha, původní podoba pomníku (SOkA KH fotografie č. 22)

Název: Kutnohorsko 22 - vlastivědný sborník
Vydal: Vydavatelství a nakladatelství Martin Bartoš (Kuttna)
17. listopadu 97, 284 01 Kutná Hora
(kuttna@seznam.cz)

Kutná Hora 2020

ISSN 1212-6098

OBSAH

<i>M. Bartoš:</i> Nápisy na tzv. Kalvárii na Kaňku u Kutné Hory	1
<i>M. Bartoš:</i> Identifikace kostelů na titulním listu kutnohorského graduálu	18
<i>M. Bartoš:</i> Motiv sv. Jiří na portálu kostela v Záboří nad Labem	28
<i>M. Bartoš:</i> Hornická kaple sv. Maří Magdaleny na Fiolníku u Vlastějovic	33
<i>M. Bartoš:</i> Proměna pomníku „U Kalicha“ v Kutné Hoře (<i>poznámka</i>)	64

Vlastějovice, zřícenina kaple na Fiolníku od východu (květen 1996)

Kalvárie na Kaňku (J. E. Vocel; České muzeum stříbra, č. VU/1450-M) →